

גבעות
חדלים

מועבדה פדגוגית
ביה"ס גבעת חיים מאוחד

2001/1

חוברת צנועה זו, דוברה שלוחה
לעת חג, - שי מועט היא לחברים
ליצירה ולמאבק ולידידים דורשי
שלומנו מקרוב ומרחוק, מוגש ביום
מלאת כ"ה שנה לעלייתנו על הגבעה
הזו ולהתערותנו באדמתה. והיא -
יד-זכרון ליקירינו, שיצאו אתנו
לדרך החיים והוברעו בידי הטבע
או הוכרתו בידי אויב, בעמידה על
קיום וקוממיות, וזכרם חתום
במפעלנו וצרור ברפס: שלפנינו.

ג ב ע ת - ח י י ם
ה ק י ב ו ץ ה מ א ו ח ד
ת מ ו ז ת ש י"ז - י ו ל י 1957

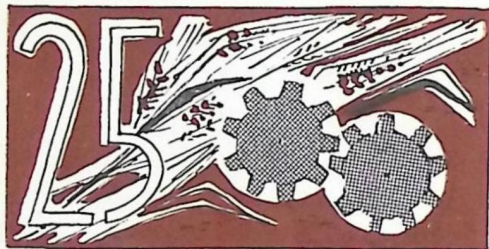

שרים וחמש שנות עמל ויצירה סעורות מאבקים. חוויותיהן חתומות בלב ועקבותיהן טבועות באדם ובאדמה, במפעל שקם, בחברה שצמחה והעמיקה שרשים וביער שהכסיף. והעין הצופה ממצפה החג את השנים שחלפו חובקת נוף שדות חרושים מוריקים, בתי דירה מלבינים, בנייני משק, מלאכה ותעשיה, מוסדות חינוך ותרבות ופינות נוי ומרגוע. ובינות לעצים, שצמרותיהם גבהו והסתעפו לעינינו, בשבילי החצר ועל פני המדשאות רוננת עדת הילדים בשוככות עליצה - דור שני ושלישי, שעלו וגדלו על הגבעה הזו, ותהי להם בית ומולדת ונווה חיים.

קרוב למאה איש היינו בימי עלותנו על הגבעה הזו, החולית, מוקפת ביצות ממאירות ושכנים עוינים ומוסתיים, וכשמונה מאות נפשות אנו מונים כיום הזה. ישוב מגוון, מקובץ משמונה עשרה גלויות, ובו 355 חברים ומועמדים, 335 בנים ובנות ילידי המקום, 41 בני נוער עולה ו-29 חורי חברים.

אך חצי יובל שנים הננו עושים במקום הזה, וכבר זכינו לראות בנינו ובנותינו, מחזורים ראשונים למוסדות החינוך שלנו, עומסים עמנו בחברה ובמשק, שכס אחד עם הוריהם, ממשיכים ומרחיבים את מפעלו של דור המייסדים, ואין לך חזיון מעודד יותר, נוסך בטחון ונושא בשורת עתיד, משילוב דורות במעגל אחד ובנתיב הגשמה משוחף.

עשרים וחמש השנים שחלפו הן מסכת אחת רצופה היאבקות עם תנאים סוררים וחכלי התערות קשים בקרקע החולית והמעטה של עמק חפר; סיפור אחד, רצוף וארוך של ייבוש ביצות והדברת קדחת, של מאמצי בנין ויסורי קליטה, של נפתולים גדולים בעיצוב דמות לחברה, בגיבוש דרך התישבותית ובשמירה על ערכי יסוד של תנועה רעיונית; סיפור רביהוד של עמידה על הנפש, על כוח המגן העצמאי ועל הזכות לעלות ולחיות כבני חורין וזקופי קומה במולדת.

בזרע האמונה זרענו את אדמתנו ובמחרשת העמל חרשנוה. ברית כרתנו עם האדמה, עם הקומונה העברית הגדולה, המקבצת גלויות ופותחת שעריה לכל אדם עברי עובד, וכל שעשינו ואגרנו, העץ שנטענו והבאר שחפרנו, הבית שבנינו והשדה שזרענו - עמל עשרים וחמש שנה ופריין, - אנו נושאים אותם עמנו: אבני יסוד לעתיד ונכסים ליעוד.

בראשית התישבות. החברה הקיבוצית, החוגגת את חצי יובל חייה ומעשיה במקום הזה, שנותיה מרובות משנות המקום. מקור מחצבתה בגולה רחוקה וראשיתה מצער: קבוצה של חמשה חברים, חלוצי „השומר הצעיר” ברומניה, שעלו ארצה בפברואר 1925, והתעודה שנשאו בנפשם — להיות הגרעין הקיבוצי הראשון לתנועתם בארץ. שלושת החדשים הראשונים עשו חברי הקבור צה בנהלל, ואחר כך, כשגדל מספרם, יצאו לעפולה, כמניחי היסוד לקיבוץ השומר הצעיר ג'.

אותם ימים ועפולה, שנועדה להיות „בירת העמק”, המתה מתנועת בניין גדולה ומאדם רב. חברי הקיבוץ הסתגלו יפה לתנאים החדשים ועשו בהכשרת הקרקע, בייבוש הביצות ובעבודת בניין. אולם משבר „העליה הרביעית”, שפרץ בשלהי אותה שנה, השבית מהר את עבודת הבניה בעיר ורוב פועליה נאלצו לעזבה ולהתפזר על פני הארץ. גם קיבוץ ג' עקר מעפולה והעתיק את צריפיו למפרץ חיפה, שבו הוחל בעבודות ייבוש גדולות במגמה לבנות עיר עברית בעמק זבולון. אך גם במפרץ לא האריך הקיבוץ שבת. מקץ שנה בערך כלתה העבודה במפרץ וחברי הקיבוץ, בתורם אחר מקורות קיום חדשים, עברו לחיפה העיר, למרגלות הכרמל. קרוב לשבע שנים ישב הקיבוץ בחיפה. ארוכה וזרועה קשיים היתה דרכו

עד שחדר לעבודה בעיר והשתרש בה. לימים נמנו חברי קיבוץ ג' על כובשי העבודה העיקריים בעיר, ומוניטין יצאו להם כמומחים ממדרגה ראשונה לסלילת כבישים ולעבודת בניה. הם התערו גם בחיים הציבוריים של הפועלים בעיר ולקחו חבל פעיל במוסדותיהם ובמערכותיהם.

תסיסת האיחוד הפוליטי של פועלי ארץ ישראל, כמנוף לאחדות מעמדית רחבה, שקמה עם פתיחת שערי הארץ בשנת 1921, הכתה גלים גם בקיבוץ הארצי של „השומר הצעיר”, שעמד אז בראשית התגבשותו הרעיונית והפוליטית. בראש התובעים את הצטרפות הקיבוץ הארצי של „השומר הצעיר” לאיחוד המעמדי הרחב העומד לקום, היתה קבוצת חברים גדולה בקיבוץ ג', שנשאו בלבם את ההכרה העמוקה בהכרח האיחוד הפוליטי של פועלי ארץ ישראל. חילוקי הדעות על דרכו הרעיונית-פוליטית של „השומר הצעיר” בארץ, הביאו ברבות הימים לפילוגו של הקיבוץ (טבת תר"ץ — ינואר 1930). כמחצית חבריו (26 מבין 57) יצרו גוף קיבוצי נפרד במסגרת „השומר הצעיר” (היום — קיבוץ מעברות), ואילו קיבוץ ג' הצטרף אותה שנה ל„הקיבוץ המאוחד”.

עם ההצטרפות ל„הקיבוץ המאוחד” וקליטת ראשוני העולים מיוצאי תנועת „תכלת לבן” בצ'כיה, גברה התשוקה להתיישבות מהירה על קרקע הלאום. אכן, עוד בשנת תרפ"ט (1929) ניסה הקיבוץ להיאחו באדמה עמק יזרעאל, ליד כפר יהושע, אולם מיעוט הקרקע וחוסר הסיכויים לזכות בתקציב להתיישבות היו בעוכריו. לכן, משהחל יישובו של עמק חפר, תבע קיבוץ ג' את זכותו להתיישבות בעמק זה. עוד המשא והמתן בראשיתו וכבר העביר הקיבוץ פלוגה בת 12 איש לחדרה, כדי להיות סמוך למקום התיישבותו בעתיד. עם סיום המו"מ על התנחלות בעמק

חפר, העביר את חלק הארי מחבריו לחדרה (תרצ"ב — 1932) ובה בשנה, ב"ז בתמוז תרצ"ב (14.7.32), עלתה פלוגת חלוץ של הקיבוץ על האדמה שנעדה להתיישבותו בעמק חפר המזרחי והקימה את צריף המגורים הראשון על אדמת ואדי חווארת השוממה.

בנין משק עם העליה על הקרקע נעשה הוואדי מוקד השאיפות והדאגות בחיי הקיבוץ, שהיה מעתה מפוצל לשלושה מחנות. חיפה עוד הוסיפה להיות מקור חשוב לקיום, המחנה בחדרה שימש תחנת מעבר הכרחית, אך האבן השואבת לכל פזורי הקיבוץ היו הצריפים והשדות אשר בוואדי. מעתה היו כל מעייניהם של החברים נתונים בריכוזם במקום ההתיישבות. היזמה וכושר הארגון שהקיבוץ התברך בהם, עמדו לו גם בביצוע משימתו זו. בראשית תרצ"ג (1933) חיסל את מחנהו בחיפה והתרכז כולו בחדרה, ובאותה שנה (כ"ב באדר תרצ"ג — 20.3.33) הגיח את היסוד לבנין הקבע הראשון ביישובו, בית הילדים. בטרם חלפה שנה נוספת והקיבוץ כולו, מטף ועד בוגר, נתקבץ ביישובו הקבוע (טבת תרצ"ד — ינואר 1934) — גבעת-חיים, על שם חיים ארלוזורוב, ממנהיגיה של תנועת הפועלים העברית בארץ, יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית.

נאמן לדרך ההתיישבות של "הקיבוץ המאוחד" חתר משק גבעת חיים, מראשית היותו, להקמת יישוב הבנוי, מבחינה חברתית, על קיבוץ ומיזוג עליות ועדות והמאחד, מבחינה משקית, חקלאות עם חרושת. ואכן הצליחה גבעת חיים להרחיב את משקה בהתמדה על ידי מיצוי מלוא

האפשרויות החקלאיות והתעשייתיות גם יחד. בשנים הראשונות לקיומו נסתייע היישוב ביכולתם המקצועית הרבה של חבריו בבניה, והיה מכלכל את משקו בהכנסות מעבודת-חוץ בבנין וכן מעבודה בפרדסי הסביבה, אולם קמעא-קמעא הועתק מרכז הכובד מהעבודה השכירה אל המשק העצמי. פיתוח המשק, שמקורותיו הכספיים היו תחילה חסכוניות עבודת החוץ והלואות בנקאיות רגילות, הוצעד קדימה בתנופה רבה עם הכללת הקיבוץ ברשת פעולתה המיישבת של קרן היסוד (תרצ"ה — 1935). למרות המצוקה בקרקע והמחסור המתמיד בהון השקעה והון חוזר, גילה משק גבעת חיים יזמה יוצרת לא רק בהרחבת המשק אלא גם בגיוונו. בהכנסת ענפי חקלאות חדשים בארץ, בעריכת נסיונות-שדה רב-שנתיים ומסובכים ובהכנסת גידולים חדשים בשטח המספוא. לפרסום מיוחד זכה המרעה הזרוע, שגבעת חיים החלה לנסותו ולטפחו בשנת 1938 וממנה נתפשט גם על פני משקים אחרים. גם בשטח הפיתוח התעשייתי התקדם הקיבוץ במרץ רב, בהקימו שורה של מפעלי מלאכה ותעשייה: מסגריה מכנית, נגריה, בית חרושת לחביות ואחרון-אחרון — בית החרושת הגדול לשימורים ומיצים „גת“.

ככל שגדל והסתעף המשק החקלאי והתעשייתי כן נתרחבה, נתגוונה ונתלכדה גם החברה. מאות חברים נוספו לקיבוץ, יוצאי תנועות הנוער באוסטריה, צ'כיה וגרמניה, חניכי „החלוץ“ בפולין, חברי „דרור הבונים“ בהונגריה ואנשי תנועת „הקיבוץ המאוחד“ באפריקה הצפונית.

ימי מאבק תקופת המלחמה והמאבק העמידה את הקיבוץ בפני מבחנים ונסיונות מן החמורים והטרגיים ביותר בתולדותיו. שלוש פעמים באה גבעת חיים במצור צבאי על ידי קלגסי השלטון הבריטי. חברי המשק

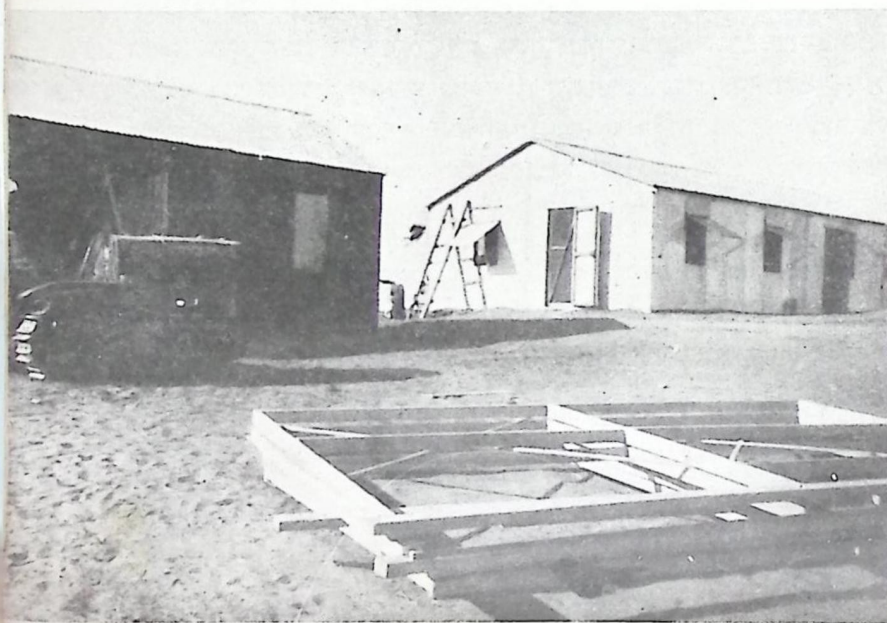
הוכו, נפצעו ונרצחו, בהגנתם האמיצה והגאה על הנשק העברי, העצמאי, ועל זכות העליה החפשית של כל יהודי, אך רוחם לא נשברה.

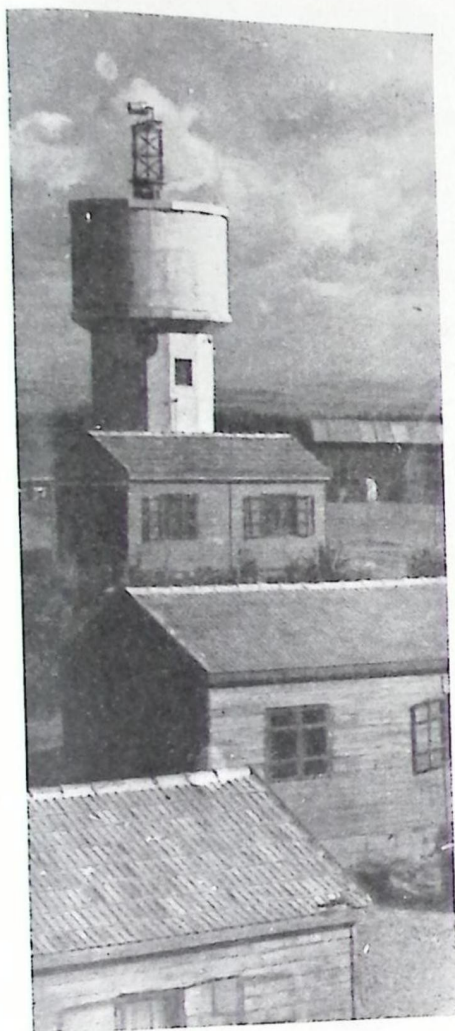
ההתנגשות הראשונה אירעה ב־12 במאי 1942. אותו יום פרצו לפתע שוטרים בריטיים מזוינים בנשק חם ובאלות, והחלו מחפשים נשק. נזעקו החברים ונתקבצו והקימו חומת אדם חיה סביב החיילים והשוטרים, הפריעו במלאכת החפירה וחיפו בגופם על כל מקום שהקלגסים ביקשו לחפש בו. קצין המשטרה הזעיק תגבורת של פלוגות מחץ, שהסתערו על חברי המשק המגינים ועל אנשי הסביבה שנתקבצו בינתיים אף הם לעזרת המגינים. שעה ארוכה נמשכה ההיאבקות — הראשונה בתולדות המאבק ההמוני האנטי־בריטי — ועושי דבר השלטון הזר נאלצו לחזור על עקבותיהם בלי לבצע זממם. לאחר מכן הובא המשק למשפט בפני מושל המחוז בעוון התנגדות למשטרה, וקנס קיבוצי בסך 250 לא"י הוטל עליו. המאורע הכה גלים בארץ, שכן היה זה גילוי ראשון של התנגדות המונית פעילה לחיפוש נשק מגן. כל ההתיישבות העובדת שיתפה עצמה בתשלום הקנס הקיבוצי — אות ועדות, כי תגובת המשק ביטאה את רצון היישוב ואת מלחמתו. אכן, ה־12 במאי היה שלב חשוב בסולם ההתפתחות של ההתנגדות היהודית. אחריו באו שלבים נוספים: חולדה ורמת הכובש, ואחריהם שוב — גבעת־חיים.

ביום ששי, י"ח כסלו תש"ו (23 בנובמבר 1945) נלכדה אנית המעפילים „ברל כצלסון". בתורת תגובה הותקפו ע"י כוחות הפלמ"ח שתי תחנות תצפית של משטרת החופים הבריטית. למחרת הוקפה גבעת־חיים על־ידי כוחות צבא גדולים.

התביעה שהוגשה למשק היתה — הסגרת מבצעי ההתקפה על תחנת

התצפית שבסביבה. משנתקלו נציגי השלטון הזר בסירוב מוחלט, כוסו שדות המשק טנקים, מכוניות משוריינות ומכונות יריה. אוירוני קרב חגו מעל לבנינים. דבר המצור על גבעת־חיים עשה לו מהר כנפים בארץ ומכל יישובי האיזור, מעמק חפר והשומרון, מנתניה וחדרה, החלו יהודים נוהרים בהמוניהם למקום המערכה. עם ערב היתה גבעת־חיים כעיר נצורה. סביבה טבעת פלדה של טנקים ותותחים וחיילים לאלפים, ובתוכה כאלפים איש ואשה, שבאו ישר מהסדנה ובית־החרושת לעמוד עם הנצורים בהיאבקותם. למחרת (כ"א כסלו — 26 בנובמבר) החל הקרב. תחילה נשלחו שוטרים מצוידים באלות, קובעי פלדה ומגיני גוף עשויי מתכת. התקפתם נהדפה אחר מאבק מר שנמשך כשעתיים. אולם רבים מהמגינים נפצעו פצעי ראש קשים. בקרב זה הוכה מכת מות יוסף רוזנברג, מותיקי גבעת חיים. שוטר בריטי רצחו באלה.

עם כשלון התקפת האלות ניתנה הפקודה להסתער על המשק מכל צדדיו, וטנקים כבדים בליווי מכוניות משוריינות החלו הורסים את הגדרות ופורצים פנימה. אך המגינים לא נכנעו. שוב ושוב חזרו והתלכדו לשרשרת מגן חיה לחסום את הדרך בפני חיל הרגלים שצעד בעקבות הטנקים. אולם הכוחות לא הספיקו לקיים חומת אדם סביב המחנה כולו, והצבא שפעל לפי תכנית מוכנה מראש, פלש פנימה. ההתנגשות ההירואית והאכזרית ביותר אירעה ברצועת האדמה שבין גבעת־חיים ועין־החורש. כ־400 איש ואשה, שחשו בערב הקודם לעזרת המשק אך מצאוהו מנותק וכל מבואותיו חסומים על ידי הצבא, התרכזו במשק השכן עין־החורש. למחרת, כשנודע להם דבר ההתקפה הצבאית על גבעת־חיים, החליטו יחד עם אנשי עין־החורש לפרוץ, ויהי מה. קצין הדיכוייה המוטסת, שהיה ממונה על הכוחות הצבאיים שהתחפרו בעמדות בין שני המשקים, פקד עליהם לחזור, אולם הם המשיכו ללכת. לפתע ניתך עליהם מטר אש ממכונות היריה של הטנקים. ארבעה חברים וחברה אחת נהרגו במקום. חמשה עשר איש נפצעו קשה. הצבא הוסיף לירות גם באנשים שהשתטחו על האדמה, ולאחר מכן כיוון את מכונות היריה אל גבם של אלה, שהצליחו לפרוץ את השרשרת וצעדו לעבר גבעת־חיים.

ואלה שמות האנשים, שנפלו חלל באותו בוקר־דמים, וזכרם לא ימוש מתולדות מלחמת השחרור של היישוב העברי: יעקב אדאטו — עין־החורש; אורי אוטנהיימר — להבות; אילה טננבוים — שלוחות; משה מוסייוב — ירושלים־נתניה; יוסף רוזנברג — גבעת־חיים; נפתלי שטיינפלד — שלוחות; אלימלך שטרקמן — עין־שמר.

על כברת האדמה בין גבעת־חיים ועין־החורש דמים בדמים נגעו. בפעם הראשונה בתולדות היישוב צעדו יהודים מול טנקים ומכונות יריה, כשהקריאה בפייהם: „למען המולדת, קדימה!“ על כברת אדמה זו התאחד כל היישוב, איש הקיבוץ ופועל העיר והמושבה, עובד האדמה עם איש החרושת, הבנין והיהלומים, צעיר רך בשנים עם אב לילדים ואם לתינוקות.

במלאת שנה למערכה, הקימה מועצת עמק חפר גל־עד במקום הקרב, עשוי אבן בצורת חצי גורן עגולה ועליה קבועים שבעה לוחות זכרון עם שמות הנופלים. גם כתובת חרותה על קיר הזכרון

מים ובטחון

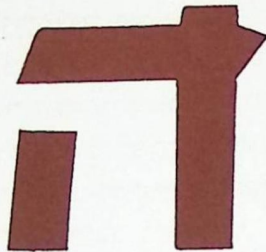
וזו לשונה : „אל מול פני העליה יאירו שבעת השמות על זכות עם ישראל לשוב למולדתו“.

בשלישית החריד פעמון האזעקה את חברי גבעת־חיים ב־29 ביוני 1946. ביום הנודע בתולדות היישוב כ„שבת השחורה“ החיילים, שפלשו לפתע, נהגו באכזריות שפוכה. לאחר היאבקות, שנמשכה שעות אחדות וסירוב מוחלט להזדהות בפניהם, כהוראת מוסדות היישוב, נאסרו 18 חברים, הוסעו עם ערב במכונית משורינת והועברו ללטרון.

עם מלחמת השחרור והקמת המדינה באו ימי ההתרחבות ופריצת התחומים הצרים. הוגדל הבסיס הקרקעי של היישוב ונוצרה האפשרות להרחיב את מחנה המגורים על ידי חריגה אל מעבר לכביש, שהיה מפריד קודם בין היישוב לבין האדמה הערבית. על הגבעה שמעבר לכביש הוקמו הבנינים החדשים של בית הספר ושיכון הותיקים ומזרחה להם הרפת החדשה ומחסן הפרודוקטים. גבעת־חיים שרויה היתה באותה תקופה בתהליך של אכספנסיה משקית גדולה, שנתנה את אותותיה בכל ענפי החקלאות ובמפעלי המלאכה והתעשייה. גם פני הנקודה נשתנו לטובה. הכביש החדש הועתק לעברה השני של הגבעה ושני שטחי מחנה המגורים נתאחדו לאחד.

תוכניות גדולות נערכו לקראת העשור השלישי של קיום המשק, וקצב ההתפתחות הצדיק את הלך־הרוח האופטימי שהשתרר, ואת הצפיות הגדולות לקראת הבאות.

אך דווקא על סף יובל העשרים קפצה עלינו פורענות הפילוג, על המתיחות הנפשית הגדולה, ההפרעות המשקיות וקריעת הרקמה החברתית, שהיו כרוכות בעקבותיו. הפילוג הקפיא את ההתפתחות ואף החזיר אותה כברת דרך גדולה אחורנית.

משבר הפילוג

סערה פקדה את הקיבוץ המאוחד כולו, אך כל ישוב טולטל בו באופן אחר ובקצב שונה. רוב רובם של חברי הקיבוץ המאוחד, ושל חברי גבעת־חיים בכללם, קיימו תמיד זיקה רעיונית־ארגונית למסגרות המפלגתיות של הציונות הסוציאליסטית בארץ. אך הקיבוץ המאוחד ככלל, כתנועה התישבותית, וכל

אחד מיישוביו כיחידה בפני עצמה, שמרו בקפידה על עצמאותם כלפי כל מסגרת מפלגתית. כאן גנוז היה סוד כוחו וחן ייחודו של הקיבוץ המאוחד בקרב הזרמים ההתיישבותיים בארץ. חירות אישית בזיקה המפלגתית ומרות קיבוצית־תנועתית בהתוויית הדרך בהתישבות, בקליטה, בחינוך ובעיצוב חיי החברה ודמותה הרעיונית, היו תמיד שלובות יחד, ממוזגות זו עם זו ומחזקות אחת את רעותה. על שילוב זה של חירות עם מרות, זיקה עם עצמאות, נלחם הקיבוץ־המאוחד בתוך תנועת הפועלים הארץ־ישראלית, ועליו נסב הויכוח גם בפנים.

העובדה שהקיבוץ המאוחד היווה נושא למחשבה עצמאית, שציונות לוחמת ופועליות מעמדית עקבית נשתלבו בה יחד, ונעשה מרכז מקרין ומשפיע על שכבות רחבות מאד בציבור הפועלים העירוני והכפרי ועל הנוער העברי בארץ; העובדה שבמערכות לאומיות ומעמדיות גדולות שניטשו בארץ נקט הקיבוץ עמדות עצמאיות, שזכו לתמיכה ציבורית

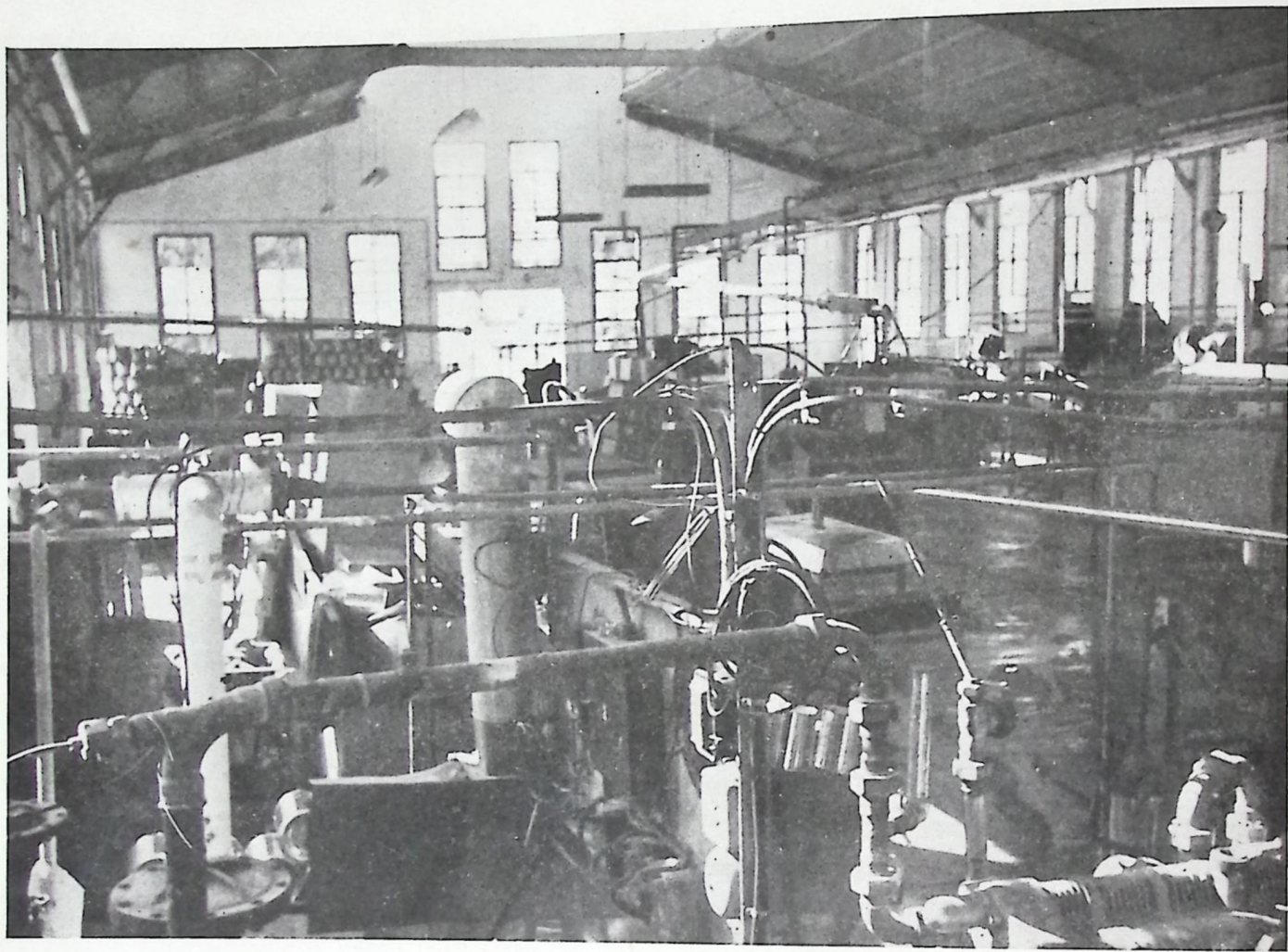
נרחבת, ולעתים אף הכריע את הכף, עוררה גורמים מסויימים בצמרתה של תנועת הפועלים ומפלגתה הראשית לראות בו סכנה להגמוניה האידאית שלהם. כה החל הערעור השיטתי על קיומו העצמאי והשלם והחתירה המתמדת והמתוכננת תחת מעמדו וסמכותו. לא מהווייתו הפנימית ולא ממשימתו הלאומית-מעמדית צמחה פורענות הפילוג. זו הוטלה עליו מבחוץ ונכפתה על חבריו במצוות מרכזים מפלגתיים, שראו בקיומו העצמאי והשלם של הקיבוץ-המאוחד איום על השפעתם ומעמדם בתנועת-הפועלים הארץ-ישראלית.

שנים רבות נפתל הקיבוץ עם הערעורים והחתירות נגדו, ובמערכה זו גילה איתנות פנימית, חוסן אידאי וכוח עמידה להפליא. אף חברי מפא"י בתוכו נכנעו רק בהדרגה, בהססנות ובאי רצון להוראות מפלגתם. אך משנכנעו וקבלו על עצמם את דין השבירה, שוב אי אפשר היה להציל. כל שנתרחש במסגרת הקיבוצית הכוללת חזר והשתקף בחריפות יתר גם במחיצתה הפנימית של גבעת חיים.

המאבק להצלת השלמות חברת גבעת חיים עשוייה רבדים-רבדים וחטיבות-חטיבות, בהתאם למקורות מחצבתה התנועתיים בחור"ל. אחד הרבדים הללו, נצ"ח-השה"צ, זיקתו לדרך הקיבוץ המאוחד לא היתה מעולם איתנה ביותר. הדינמיות והלהט הסוער שציינו את הקיבוץ המאוחד ביחסו לענייני עלייה, קליטה, מיזוג גלויות, בנין משק וכיו"ב לא דבקו אלא בחלק מועט מיוצאי הרובד הזה. ישובים, שאנשי נצ"ח-השה"צ היוו בהם כוח מכריע, נתגלגלו והפכו ברבות הימים למוקדי האופוזיציה הפנימית לדרך הקיבוץ המאוחד, שפעלה בעצה אחת

ובשותפות הדוקה עם האופוזיציה הוותיקה, המשקיסטית-המסגרת, שבקשה להפריד בין משק ותנועה ולפרק את האחריות הקיבוצית הכוללת של תנועה ארצית. גם בגבעת-חיים שימשו חברים אלה, ברובם הגדול, נושא לכל מגמה שחתרה לצמצום המרות הקיבוצית הכוללת ולפירוקה. וכאשר פרצה הסערה ורעמי הפילוג החלו מזעזעים את יסודות הבית המשותף היו אלה, שרידי נצ"ח-השה"צ, פעילי מפא"י ומשקיסטים מסתגרים — ראשוני מבשריו, תובעיו ומבצעיו. אעפ"כ לא נחטא לאמת אם נקבע, כי לא היה יסוד אובייקטיבי לפילוג בגבעת-חיים וכי לולא הוטל עלינו הפילוג מבחוץ, בתוקף המרות המפלגתית, כי אז לא היו הדוגלים בו מצליחים לבצע את זממם.

הדרישה האולטימטיבית שהעלו דוברי מפא"י בגבעת-חיים להכשרת הדרך לפילוג, כללה הענקת שתי פריבילגיות יסודיות: א. הזכות לקליטה נפרדת ועצמאית של עליה ונוער; ב. הזכות לחינוך נפרד ועצמאי של ילדי חבריהם במשק. משהוטחה כנגדם הטענה, כי קבלת שתי תביעותיהם פירושה — פילוגה של החברה לשתי חטיבות נפרדות במסגרתו של משק אחד, הודו, כי אכן זו מגמת פניהם וזה משא נפשם. יש לשער, כי גם הם הבינו את האבסורד הקיבוצי שבתביעתם, וכי גם הם ידעו כי פילוג החברה מוכרח לגרור עמו גם פילוג המשק, אלא שראייתם היתה רחוקה יותר: אם תידחה התביעה יניפו את דגל החלוקה המוחלטת של המשק, אך אם תתקבל יוכלו — באמצעות קליטת עליה בעלת אופי מפלגתי מובהק, שתופנה אליהם ממוסדותיהם המפלגתיים המרכזיים, תוך עקיפת המוסדות הקיבוציים המוסמכים לחלוקת עליה — ליצור במשך זמן מועט רוב מלאכותי ולהשתלט מבחינה מפלגתית על המשק כולו.

אולם בגת

ה ח ל ו ק ה אך אי-שם נפל הפור, וגורל המשק הוכרע. עתה הועלתה תביעת החלוקה באופן רשמי, גלוי ומוחלט. ידענו כי פילוג משמעו הריסת ענפי משק פורחים, הפסדים כלכליים עצומים, ערעור משפחות. משבר חמור בחברת הילדים, זעזוע ושברון בכל, אעפ"כ לא נותרה עוד ברירה אחרת. מעתה ניטל כל טעם ותכלית מהמשך המאבק, והרוב נאלץ להשלים עם העובדה ולהסכים לחלוקה. אך תנאי התנה, שזו תבוצע במהירות המכסימלית, על מנת לשוב מיד לחידוש חיי החברה ולשיקומו של המשק ההרוס.

יום ההיפרדות, על הבכי שבו וגילוי הצער הכן, לא יישכח מלב. ואין כמוהו עדות חותכת לשרירות הפילוג ולחטא שבו. ודאי שהיו בין הפורשים גם מריעים ומתרוננים. הקומץ הקטן של זורעי שנאה וכורי תהומות — בא יומו; ודאי שהיו גם חלושי אופי ומעוטי שורשים, שנגררו אחר הפורשים בשל ברק התקציבים הצפויים והשיכון המרווח המובטח וכיוצא באלה הנאות ופיצויים. אך רובם המכריע של הפורשים — בשברון לב הלכו ובעין דומעת נפרדו. כי לא היו שורשים לפילוג — לא בלב החברים ולא במציאות החיים המשותפים.

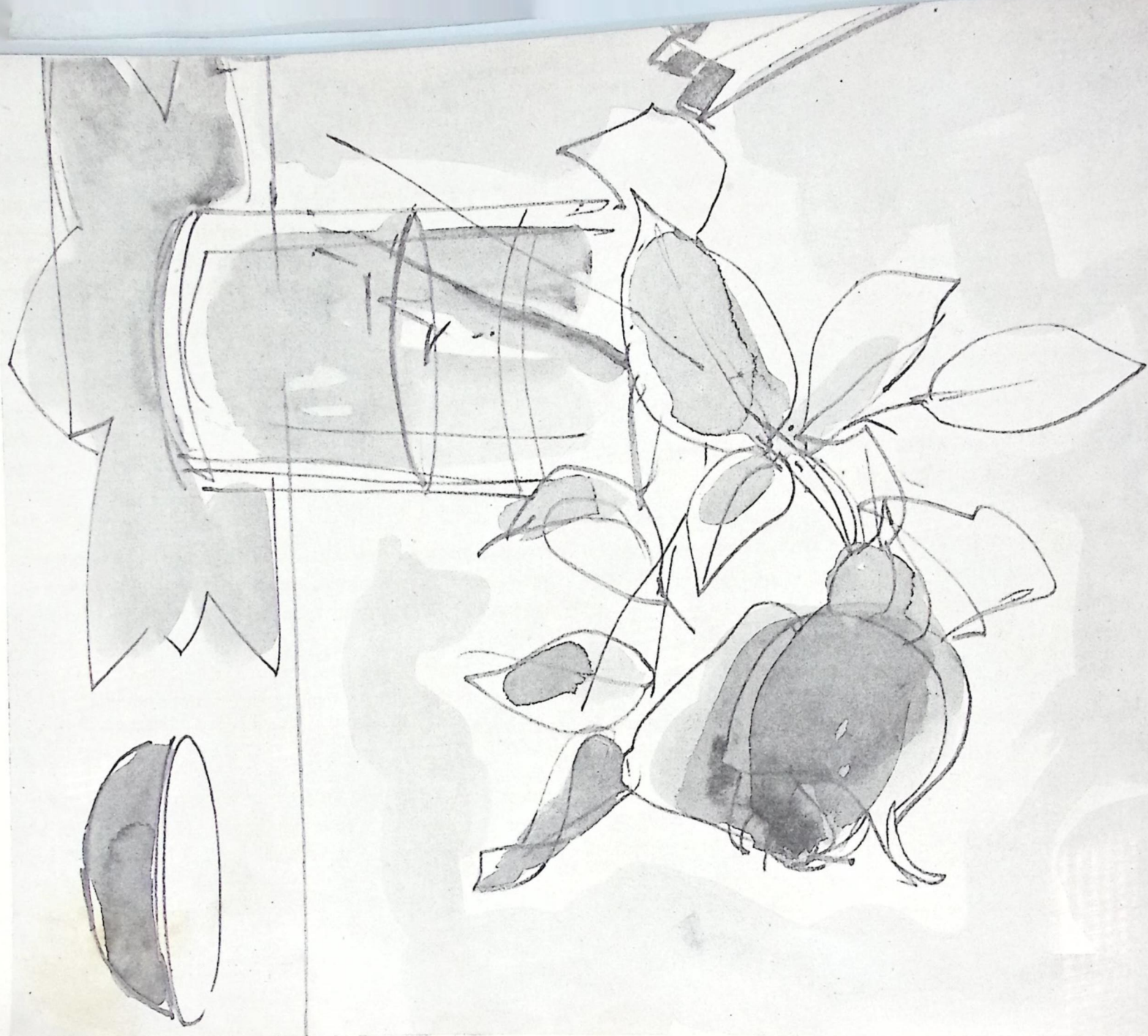
משהוכרע דבר החלוקה הועתק המאבק ההכרחי לתחום חדש: לדרכי החלוקה ויסודותיה. החברים שפרשו תבעו את חלוקת הנקודה הקיימת לשניים וקביעת הכביש הישן כקוו הגבול המפריד בין שתי הנקודות. מאליו מובן, כי דרישה זו נדחתה על ידנו בתוקף. אילו הסכמנו לכך, שחלק המחנה השוכן צפונית לכביש הישן יועמד כולו לרשות המיעוט הפורש, ולרשותו של הקיבוץ המאוחד יישאר החלק הדרומי בלבד, כי אז היינו דנים את עצמנו לקפאון ולמסגרת של חנק, ללא תקווה לפרוץ

ראוי להדגיש, כי מעולם לא שללנו מחברי המיעוט בגבעת-חיים את זכותם לחנך נוער ועולים ברוחם, אך תבענו שהפעולה החינוכית תיעשה במרותם הכוללת של מוסדות המשק והקיבוץ, וכי החניכים יחונכו לקיבוץ בשלמותו ויעמדו לרשותו הכוללת ולא רק לרשותו של החלק המפא"יי בו.

חדשים רבים נטוש היה המאבק המר והנואש להצלת שלמותם של החברה והמשק. היה זה מאבק, שנערך לא רק באסיפות פומביות ובוויכוחים רשמיים. כל אדם נאבק על נפשו, נאמנותו וחברותו של הזולת בשיחות אישיות, בביקורי בית ובכל אמצעי של שכנוע רעיוני, מוסרי וחברתי. במאבק זה נתלכדה מאד החברה מבפנים, חידשה את להט נעוריה, את קנאותה לערכיה ולאמיתה. נוצרה ונתגבשה רעות גדולה ונאמנה של לוחמים, אשר תוך כדי עמידתם בקו החזית אינם בושים לגלות גם את כאבם העמוק ואת לבם הפצוע.

בתוך יסורי הפילוג שאבנו נחמה רבה מן הלהט והנאמנות למכורתם הפיסית והאידיאית שגילו ילדי הכיתות הגבוהות בתקופת המשבר. חברת הילדים שלנו שמרה והגינה על שלמותה במידה גבוהה יותר מהחברה המבוגרת, ובשמירה זו יצקה עידוד ותוספת כוח גם בלב המבוגרים, וחיזקה אותם במאבקים. מערכה זו על נפש הילד ושלמותה של חברת הילדים נתנה דחיפה עזה להתנערות והסתערות בתחום העשייה החינוכית, לצמיחתה של חטיבת בני הקיבוץ ולהצמדת ילדי-החוץ שבמשק לכיתות וללומדים בהן.

מן הראוי לציין, כי גם בקרב חברי מפא"י ואוהדיה היו רבים שנאבקו בפנים על מניעת האסון. עשרות חברים, שנמנו על מפלגה זו, או היו נוהגים להצביע בעדה בבחירות, לא השלימו עם מגמת הפילוג, ובשעת הכרעה שמרו אמונים לעקרונות הקיבוץ המאוחד, לדרכו בהתישבות ולשלמות החברה והמשק.

מתוכה. ערכנו מערכה עזה נגד הצעה אבסורדית זו, בבית ובמוסדות ההסתדרות החקלאית, עד אשר הוחלט על הקמת נקודת ישוב נפרדת לחלק הפורש והשארית המחנה הקיים כולו בידינו.

במשך תקופה קשה זו של מערכה על יסודות החלוקה הופיעו מצד החלק הפורש הצעות חדשות לבקרים, שהיו מכוונות כולן לקרוע גזרים מהנקודה הקיימת, שנועדה לקיבוץ המאוחד, ולהטיל בה מומים ופגמים לדורות. אך בסיכומו של המאבק הוחלט על חלוקת המשק לפי הקווים הבאים:

1. הקרקע והמים יתחלקו שווה בשווה וכל חלק יקבל תוספת קרקע.
2. האיננוטר החי והדומם יתחלקו לפי מספר חברי המשק הנמנה עם כל חלק.
3. התמורה בעד הנכסים הבלתי-ניידים, שיישארו בתחום הנקודה הקיימת, תשולם לפי הערכה שתיעשה על-ידי ועדה מטעם המרכז החקלאי.
4. ביה"ח "גת" ישאר מפעל משותף.

המפתח לחלוקה נקבע, לאחר שהופעל עלינו לחץ גדול מצד המוסדות, כדלקמן: 57,5 אחוזים לנו ו-42,5 אחוזים לחלק הפורש, אם כי ריכוזנו למעשה לצדנו 60% ומעלה מכלל חברי המקום. דרישתנו שהמפתח הזה יחול גם על "גת" לא נתקבלה ע"י המוסדות. הויכוח מסביב לבעיה זו נמשך זמן רב ולבסוף נאלצנו להסכים לשותפות של חמשים אחוז. כפיצוי בעד ויתורנו בענין "גת" הועברה לרשותנו החבתניה במלואה וכן גם הלול האמריקני.

סוף-סוף נחתמו ההסכמים ופרשת החלוקה הגיעה לסיומה הרשמי. תמה פרשה גדולה של עשרים שנות חיים משותפים, של צעידה בנתיב

אחד. מזועזעים עד מצולות הנפש הגענו לפרשת דרכים. עתה הועמדנו בפני הבעיה הראשית, הגורלית: כיצד ממשיכים, כיצד מקימים משק חדש על עיי מפולתו של הקודם, שתאוות השתלטות מפלגתית החריבה אותו? כיצד בונים נושא חברתי חדש, באין עליה ובאין קליטה? ידענו, כי שני תפקידים דחופים מצפים לנו: א. החשת העברתו של החלק הפורש לנקודתו החדשה, למען יצירת אפשרות לגיבוש חברתנו החדשה וחזיונה ע"י קליטת עליה מוגברת. ב. שיקום מהיר של ענפי המשק ופיתוח נמרץ של השטחים החדשים, שהועמדו לרשותנו ע"י המוסדות. למעשה נכנסנו עם ראשית פעולת השיקום המשקי לתהליך של התישבות מחדש. אך תהליך זה החל במעשה קיפוח משווע כלפינו, שתוצאותיו מונחות כריחיים על צוארנו עד היום הזה.

משעה שהפילוג היה לעובדה והמוסדות המיישבים נטלו על עצמם לצייד את שתי הנקודות באמצעי ייצור שווים (קרקע, מים וכספי השקעה), היה מובן מאלי שכל חלק יצטרך לבנות את משקו בהיקף שלפני הפילוג, כלומר, לבצע התישבות מחדש. שכן לעומת מכסת הקרקע של פחות מארבעת אלפים דונם לשוב השלם לפני הפילוג יעמדו עתה לרשות שתי הנקודות שטח של שמונת אלפים דונם. העובדה, שאנחנו נשארו יושבים בנקודה הוותיקה עם מיבנים מיושנים, שתמורתם אנו חייבים לשלם פיצויים לחלק הפורש, לא חיזקה כמובן את כוחנו המשקי. ודאי, שמבחינת שיכון ומיבנים פחותים היו צרכינו מצרכיהם של בוני הנקודה החדשה. אך בכל הנוגע לשיקום משקי שוות שתי הנקודות בזכויות וצרכים. וכאן באה האפליה המשועת. העוזבים שיצאו לבנות את נקודתם החדשה ניתן להם תקציב התישבותי לכל יחידה נוספת שקלטו.

שיקום ופיתוח

הפילוג מצא את החלק החקלאי במשק כשרמת התפתחותו אינה הולמת ישוב כגבעת־חיים. הסיבות נעוצות בכל דרך גידולו של המשק הזה מראשית ייסודו, וראוי כי נסקור אותה בקצרה.

מכסת קרקע זעומה וחוסר אמצעים כספיים להשקעות ולפיתוח — שניים אלה ליוו את משקנו מראשית התנחלותנו באדמת עמק חפר.

500 דונם אדמה הועמדו לרשותנו עם העליה על הקרקע, כמכסה מאושרת ל-50 משפחות, בלי תקציב ראוי ומבלי לדעת מתי וכיצד נזכה בתוספת אדמה. אם נוסיף על כך את חוסר התכניתיות, שהיתה מסימני ההיכר של התקופה ההיא בהתישבות, וחוסר הנסיון המשקי של המתנחלים הצעירים בתנאי אקלים וקרקע בלתי ידועים להם ולמוסדות המיישבים, נבין קצת מן הקשיים שהיו מנת חלקנו בשנים הראשונות, ולא רק הראשונות, להתפתחותנו המשקית.

הדחיפה החזקה להקמת מפעלי מלאכה ותעשייה ולגיוון מכסימלי של ענפי המשק החקלאי, שהיתה מסימני ההיכר שייחדו את גבעת־חיים בין כל משקי הסביבה, היתה במידה מרובה תולדת ההכרח ליצור מקורות קיום נוספים, הואיל וכברת האדמה שהועמדה לרשותנו לא הלמה את גודלה המספרי של החברה המיושבת עליה. כה הוקמו ברבות השנים הנגריה והמסגריה, החבתניה ובית החרושת „גת“.

השנים האחרונות שלפני מלחמת השחרור ראו את גבעת־חיים בתהליך של התפתחות משקית ענפה ונמרצת. רכישת אדמת קובאני על ידי הקהק"ל וחלוקתה בין הישובים נתנה תנופה עזה להתפתחות משקית

בה בשעה שהמשפחות שקלטנו אנחנו, באותו היקף מספרי, לא ניתן להן תקציב התישבותי וזכותן לכך לא הוכרה. והן בימי המו"מ עם המרכז החקלאי והמוסדות האחרים לא הונח כל מקום לספק באשר לזכות השווה של שתי הנקודות, והיחס השווה כלפיהן.

ידי חברינו לא רפו, למרות הקיפוח. פיתחנו פעולה התישבותית ענפה, בתנופת יוזמה שלא ידענו כמותה בשנים קודמות. אך מעשה השיקום בוצע באמצעות מלוות קצרי־מועד וברבית גבוהה החונקות את צוארנו על אף הישגינו החשובים. אילו קיימו המוסדות את חובתם כלפינו, לולא קיפחו אותנו במידה כה חמורה, היינו עתה מחוסנים נגד המצוקות שפקדו אותנו ויכולנו לקיים את יובלנו העשרים וחמש כשמצבנו תקין ורוחנו איתנה.

חמש שנים חלפו מאז חלוקת המשק ופילוג החברה. ע"י קליטת עולים מחו"ל ומשפחות לא מעטות מן העיר החזרנו לעצמנו את כוח האדם, שאבד לנו עם הפרישה. לבדנו נשאנו בעול הכספי הכבד של קליטתם. באמצעינו שלנו שיכנו את העולים והלבשנו, ועל חשבוננו השרשנו אותם בעבודה, יישבנו אותם ויצרנו להם מקורות קיום. ולא נמצאנו ראויים לתקציב התישבותי כלשהו ליחידות הנוספות שקלטנו, לא בשיעור הניתן להתישבות צעירה, לא כסכום שהוקצב לשכנינו, ולא כל סכום אחר. וכל הסברותינו, פניותינו ותביעותינו עלו עד כה בתוהו.

על העוול הזה נוסיף לערער, נוסיף לזעוק באזני המוסדות עד אם יתוקן, כי בו שורש קשיינו הכלכליים, בו מקור מצוקתנו הכספית.

מוגברת. אילו עמד אז במוסדות המיישבים, ובישובים עצמם, העזו להיאחזו בהזדמנות הזאת, כדי לחלק מחדש גם את הקרקעות הקודמות, ובדרך זו לאפשר לכל משק לרכו את אדמותיו, כי אז היתה מפת הקרקעות של כל ישוב משתנה לטובה. אולם הניתוח לא נעשה, ועל משבצת הקרקע הקודמת נוספה לנו עוד משבצת אחת, בסביבת קובאני. עם חלוקת האדמות הנטושות, אחרי מלחמת השחרור, נוספה לנו משבצת קרקע שלישית בסביבה שונה מהקודמות. בסיכומן של כל החלוקות היוותה מפת הקרקעות שלנו שלוש משבצות: אחת סביב הבית, והיא רצועה צרה וארוכה, ושתיים אחרות המרוחקות קילומטרים זו מזו. הקשיים וההוצאות המיותרות הכרוכות בכך מסתברים מעצמם. פיצולם של השטחים, שעמדו לרשות המשק החקלאי שלנו, שימש איפוא מכשול רציני בפני פיתוחם המהיר והוא חייב קידוחים רבים והנחת צנורות השקאה לאורך קילומטרים רבים.

משק פ ג ו ס בין ענפי החצר תפשה הברווזיה בלבד מקום נכבד. למרות זה לא חרג הלול מעולם ממסגרת האספקה העצמית, וגם הרפת קפאה על שמריה במשך שנים רבות. שטחי המחזור בענפי השדה הקרובים לבית היו מנוצלים יתר על המידה, משובשים בעשבים ונגועים במחלות. המטעים הישנים לא הצטיינו ביבולים והצעירים היו כולם בשטח קובאני, רחוקים מהבית.

כדי לאפשר את החלוקה וקיום עצמאי לכל משק סיפק המרכז החקלאי תוספת קרקע של 3000 דונם, דבר שאיפשר להעמיד לרשותו של כל אחד משני המשקים שטח של למעלה מ-4000 דונם. השטחים המיועדים לחלוקה היו מרוכזים ב-3 גושים. האחד, הגדול ביותר, הסמוך לנקודה הקיימת,

הקיף 5200 דונם והשתרע מהצד הדרומי בקובאני, עד לשטח הנקרא "מהדרין" במזרח. הגוש השני, בן 1800 דונם, נמצא בתחומה של קקון והשלישי, — 1000 דונם בקירוב — ב"מרץ". באופן טבעי צריך היה כל גוף לקבל מחצית משטחו של הגוש הראשון, ברציפות לישובו, ואילו חלוקת יתר הגושים — לפי הסכם, ואכן, זו היתה הצעתנו, אם כי מבחינות מסוימות היתה לרעתנו. מי שהכיר את שטח קובאני ידע, שהוא לקוי מבחינות רבות. חלוקתו חייבת היתה להביא בחשבון את תכונות השטח ולא רק את גודלו. אולם החלוקה בוצעה לא ע"י אגרונומים אלא בידי מהנדסים, ולא בשטח עצמו אלא במשרד ועל גבי מפה, בסרגל ומחוג, מבלי לבחון את טיב הקרקע. בדרך זו נחתך השטח לפי קווים הנדסיים, מבלי להתחשב בגבולות הטבעיים, כגון רכסים וגיאיות. אפשר שבעיני מבצעי החלוקה היתה זו עבודה הנדסית למופת, אולם מבחינה חקלאית חטא חטא כבד וטענות המשקים היו לשוא.

הסקר של קובאני גילה קיומן של חלקות גרועות מבחינה חקלאית — נזויות וביצתיות — ואפשרויות התמרון המשקי בו היו לכן מוגבלות מאד, או בכלל בלתי-אפשריות. לעומת זאת הכרנו את השטח הקרוי "מהדרין", עוד מימי עבודתנו בו כרכוש נטוש, וידענוהו כאדמה טובה, המצטיינת במבנה טופוגרפי נוח. בראייה ראשונה נראה אמנם השטח כמשופע בליקויים בשל פיצולו ע"י ערוצים, אך ידענו כי יש בידי פעולת הכשרה לא מרובה להתגבר על חסרונ זה. לכן הסכמנו לקבל לידינו את השטח ב"מהדרין" תמורת ויתור על קובאני, אם כי כבר נטוע היה שטחי מטע צעירים וכולו מחובר לרשת המים של שטחנו הדרומי. הכשרתו, השקייתו ופיתוחו של השטח ב"מהדרין" הם גולת הכותרת של מאמצינו. והישגינו המשקיים בתקופת השנים האחרונות, בהן ריכזנו את מיטב מרצנו ואת מרבית השקעותינו החקלאיות.

ב מ ט ע

מקורות מימון לקויים בסיומו של תהליך החלוקה ועל סף ההסתערות לבניית משק חדש, מצאנו את עצמנו במצב חמור למדי. כל מה שפותח קודם לכן נתחלק מחצה על מחצה, לא רק המים והשטחים אלא גם המיבנים המשקיים הניתנים להעברה. אולם האמרת המחירים הכללית בארץ ייקרה מאד כל מעשה פיתוח והשקעה. והאמצעים להשקעות היו מצומצמים מאד ביחס לצרכים המרובים מאד.

אמצעים אלה הועמדו לרשותנו מתקציב הפיתוח הממשלתי, בצורת הלוואה ל-8—12 שנה, אלא שרק 60% מסכום ההשקעה מומנו בדרך זו, ואילו את 40% הנותרים היינו נאלצים לגייס ממקורות אחרים, פחות נוחים, כמובן, ובריבית גבוהה. עובדה זו נתנה את אותותיה במצבנו הכלכלי. ההוצאות הכלליות מהוות היום יחד עם הריבית כשליש מההוצאות ליום עבודה. רק מאמצים בלתי רגילים, כגון הורדת רמת החיים, העלאת אחוז העבודה המכניסה, שימוש יתר בעבודת הילדים, סייעו בידינו להחזיק מעמד.

כאמור, השקענו ממיטב המרץ והאמצעים בפיתוחו המהיר של השטח ב„מהדרין“. בענפי החצר נאלצנו להקים מיבנים חדשים במקומם של הקודמים, שהוסרו, וגם להוסיף עליהם כדי לספק את צרכי הלול, הברווזיה והרפת. קדחנו שלוש בארות, שתיים ב„מהדרין“ ואחת בשטח הנקודה. כיסינו ברשת השקאה כמעט את כל שטח „מהדרין“, חיסלנו את הערוצים ונטענו בו כ-400—450 רונם מטעים מסוגים שונים.

גם הציוד הטכני שיווע לחידושו. נאלצנו להשקיע סכומים רבים ברכישת טרקטורים וכלים אחרים, שהיו הכרחיים לעיבוד השדות. נטענו כרמים, עצי פרי, פרדס, הרחבנו ענפי חצר רבים, ותוך כדי כך העמסנו על עצמנו עול חובות וכובד ריבית קשה מנשוא. אך יצר הגידול והכרח הפיתוח למען הקיום הכריעו כל שיקול אחר.

טרם הגיעו לידינו סיכומים מוסמכים על היקף ההשקעות בתקופת שלוש השנים הראשונות למאמצי השיקום המוגבר, אך גם המספרים הארעיים המובאים להלן, יש בהם כדי לשקף את המצב הכספי.

בשנת תשי"ג השקענו קרוב ל-235,000 ל"י לעומת אמצעי המימון שקבלנו בסך של 138,000 ל"י; בתשי"ד השקענו 275,000 ל"י לעומת מימון בסך 175,000; בשנת תשט"ו הגיעה ההשקעה ל-370,000 ואילו הכיסוי הכספי ממקורות בריאים היה רק 190,000 ל"י. הפער בין סכומי ההשקעה למעשה לבין סכומי המימון שאפשר לראותם הולמים פחות או יותר את ההשקעות. נסתכם בשלהי תשט"ז לסך 450,000—500,000 ל"י.

א ע פ"כ - התפתחות סוּעֶרֶת
מאמצי הפיתוח הנמרצים חוללו שינוי ניכר במבנה משקנו. ענפי החקלאות הורחבו וגדל משקלם הכלכלי במסגרת הכוללת של המשק. אם מקץ 15 שנות קיום סיפקו ענפי החקלאות 50% ממקורות הקיום של החברה ואילו המחצית השניה באה מענפי החרושת והמלאכה. הרי עתה, מקץ 25 שנה לקיומנו במקום הזה מהווה החקלאות 65% ממקורות פרנסתנו, לעומת 35% בלבד הבאים ממפעלי החרושת והמלאכה.

על קצב ההתפתחות החקלאית בשנות השיקום והפיתוח יכולים אנו ללמוד מן המספרים שלפנינו.

מסה"כ של 700 דונם שלחין בשנת הפילוג הגענו ל-2000 דונם; מ-165 דונם מטע הגענו ל-620; מ-1100 דונם פלחה בנגב הגענו ל-4000; מ-176 ראש בקר עלינו ל-242; מ-46 טון בשר של עופות מים קפצנו ל-140 טון ומשלוש בארות מים, בעלות תפוקה של 220 מ"ק לשעה, הגענו ל-6 בארות, עם תפוקה של 450 מ"ק לשעה.

נוסף על הגידולים שהיו קיימים במשקנו קודם לכן, הכנסנו בתקופה זו גם את הכותנה והבטנים, התופסים שטח של 2100 דונם וגם נוסף מטע בננות, הזוכה להצלחה.

סיכום ההתפתחות המשקית הסוערת של השנים האחרונות הוא, שרובם של ענפי המשק חודשו והובאו לדרגה המבטיחה עליה נוספת ורצופה. המחסור בציד ובמכונות חקלאיות לעיבוד השטחים יוסיף אמנם להיות בעוכריהם של כמה וכמה ענפי שדה וחצר. אך כבשנו את ההר. צעד-צעד טיפסנו ועלינו, בזיעת פנינו ובמאמץ נפשי לא ישוער בנינו את הקיים. עוד קשיים לפנינו, רבים וגדולים. אך גבור נגבור עליהם. והמשק לענפיו המגוונים יניב פרי ויפרנס את עובדיו ברווחה.

תוצאותיו של מאמץ הפיתוח הנמרץ ושל קליטת משפחות רבות ללא תקציב התישבותי, משתקפות במצב הכספי ובקשיים הפוקדים אותנו. אעפ"כ אין להצטער על מה שעשינו. נוצר יש משקי רב ונכבד, והוא נוצר בדרך האחת והיחידה שהיתה פתוחה לפנינו בתקופה ההיא. יש לקוות, כי לא תעבור אלא תקופת שנים קצרה והנכסים המשקיים שקמו לנו יתרמו את מלוא חלקם בהקלת העומס הכספי ובהבראה תקציבית.

ח י ס ו ל העבודה השכירה
ערב הפילוג היה המשק שטוף עבודה שכירה, שחדרה לכל פינות הפעילות המשקית והשירותים, כמעט בלא יוצא מן הכלל. בעקבותיה נתרופף בצורה מסוכנת מתח העבודה העצמית ותוצאות ההתרופפות ניכרו היטב בכל השטחים.

עם השיקום שלאחר הפילוג ועם עריכת תוכנית המשימות הדחופות והראשיות קבענו, כי חיסולה המהיר והשלם של העבודה השכירה הוא בראש תפקידינו. ידענו כי מערכה זו תקבע את יכולת עמידתנו בעתיד, מבחינה חברתית ומשקית כאחד, ויצאנו לקראתה בתנופה עזה ובהחלטה נחושה. אך יחד עם כך הבינונו, כי ההצלחה תהיה מלאה רק אם תוך כדי עקירת העבודה השכירה לא נצמצם את ענפי המשק ואף לא ננמך את רמת השירותים.

מאמצי קליטה

הפילוג עקר מתוכנו שכבות יסוד בחברה ובעבודה והניח אותנו מעוטים במספר ומוחלשים בכוח אדם מגובש ומנוסה, בהשוואה למשימות המשקיות, החברתיות והארגוניות שציפו לנו. קליטת עליה הפכה איפוא תפקיד ראשון במעלה, חיוני ודוחק. לא נראו לנו סיכויים לזכות בתוספת כוח אדם תנועתי מגובש ומאורגן, כפי שזכה החלק הפורש בהצטרף אליו יוצאי כפר סולד. את המחסור הזה נאלצנו למלא פירורים-פירורים, ללקט שבילים בודדות, לאספן מן העיר, מן האניות, מכל מקור שהוא. מוסדות הקיבוץ המאוחד סייעו במיטב היכולת, אך היכולת מועטה היתה בתקופה של עליה תנועתית מצומצמת. ואם בסיכומם של מאמצי הקליטה נתמלא פחות או יותר החלל המספרי, הרי בעיית הנושא החברתי לא באה על פתרונה. התפקיד להתיך את היסודות השונים שנתלקטו בתוכנו בתקופה זו לגוף חברתי-רעיוני מלוכד, ללוש את החומר האנושי רב-הפנים ועתיר-הגוונים, המוסיף לזרום לתוכנו, ולעצב לו דמות של חברה קיבוצית — תפקיד זה עודנו לפנינו הוא. פרט לקליטת משפחות בודדות בדרכים שונות וממקורות שונים סבבו מאמצי הקליטה על ארבעה צירים: העליה הצפון-אפריקנית, התנועה מן העיר לכפר, עולי קוצ'ין שבהודו ובתקופה האחרונה — באי אירופה המזרחית. סיכומי הקליטה בשנים אלה משקפים מצד אחד את עליית כושר הקליטה של החברה ואת מאמציה הנאמנים, המכסימליים, בשטח זה, ומצד שני הם משמשים עדות חמורה לקשיים הגדולים, הנובעים בעיקרם מאפיו, עברו, דמותו הרוחנית ושאיפותיו של החומר האנושי שעליו נאבקנו.

ואכן, היתה זו מערכה כבדה מאד. אך רצינה הנחרץ של החברה גבר על הקשיים האובייקטיביים ועל החולשות שהסתגלנו אליהן בימי השטפון הגדול בעובדים מהחוץ, ויכולנו להם. וראה זה פלא: חיסול העבודה השכירה לא פגע בהיקף הפעולות המשקיות ולא באיכותן! גם רמת השירותים לא נפגמה, בהשוואה עם התקופה הקודמת. ובאווירה החברתית כאילו עבר משב רוח חדש, מרענן וטוב.

כמובן, שהמלאכה לא תמה עדיין. מבנה המשק החקלאי, על ההבדלים הגדולים בביקוש לכוח העבודה לפי העונות, מחייב חתירה מתמדת לפתרונות. שכלולים בתהליכי העבודה ומיכון מכסימלי הם האמצעים המקובלים ביותר. אולם בהם בלבד לא סגי.

בד בבד עם חיסול העבודה השכירה נערכה בדיקה קפדנית של כל שטחי השירותים, בתכנית מכוונת ובהתיעצות מתמדת עם העובדים במקומותיהם ובענפיהם, מתוך מגמה למצות את האפשרויות להעלאת אחוז העבודה המכניסה. ואכן, שכלולים שהכנסנו פה ושם, נכונות גדולה שנתהוותה, והמאמצים העקשניים והנאמנים מצד כלל החברה הצמיחו לנו הישגים רבים. לא עברה תקופה ארוכה וראינו ברכה בעמלנו; אחוז העבודה המכניסה עלה מ-33% עד ל-46% ומעלה. למותר לומר, כי עליה זו השפיעה במידה מכרעת גם על המאזן השנתי ועל מבנה ההכנסות של המשק.

ראוייה החברה להתברך בהצלחה זו. אפע"כ טרם שלמה המלאכה. טרם הגענו לאופטימום האפשרי. אך אליו לא נגיע בקפיצת דרך, אלא בחתירה אטית, מכוונת ועקשנית, בטיפוח יחס עמוק מצד איש הקיבוץ לביתו ולענפו ובחינוך לראות את הענף, אם במשק היצרני ואם בשירותים, כשדה פעולה ליוזמתו היוצרת של החבר העובד בו.

לפנינו תפקיד גדול ורב-שנים, הצופן בתוכו עליות גדולות לחברה ולמשק.

תנועת הישוב במשך 10 השנים האחרונות

חברים מועמדים נוער ילדים הורים
ועולים עולה

780	30	332	44	54	320	1.X.56
733	23	270	27	161	248	1.VII.52
1077	37	448	0	182	410	1.VI.52
647	25	271	31	41	279	1.X.46

יחד עם
ילדי חוץ

העליה הצפון-אפריקנית בתוכנו היתה מורכבת בחלקה הגדול מעולים צעירים, שבאו במישרין מגיטו מרוקו לקיבוץ. גילם הכביד באופן מיוחד על קליטתם: הם היו מבוגרים מכדי אפשרות של קבלת השפעה חינוכית יסודית, וצעירים מדי משאפשר יהיה להשליט בהם את התבונה על היצר. סולם הערכים השונה, שהביאו אתם, חצץ ביניהם לבין ילדי המשק והפריע ליצירת קשרים קרובים יותר בין שתי החטיבות הללו.

המשק הרחיק לכת במאמציו לקלטם: הוא הקים מועדון נאה, קיים פעולה תרבותית סדירה, העלה למועמדות את אלה ביניהם שהתמידו בו עד לכניסתם לצבא, וטיפל בהם בזמן שהותם בצבא, כשם שטיפל בבנים ילידי המקום. אפע"כ עלה המאמץ ברובו המכריע בתוהו.

התנועה מן העיר אל הכפר לא הביאה אלינו מועמדים רבים. במידה שהתמסרנו לקליטת המעטים שהגיעו ויכולנו ליצור את התנאים הדרושים להם, הצלחנו. בדרך זו נוספו לנו כמה משפחות יציבות, שנשתרשו ונתמזגו עם כלל החברה. אך היבול הכללי של תנועת מעבר זו לכפר, הוא דל. אין ספק, כי אילו צוייד המשק באפשרויות שיכון, ההולמות את הצרכים והתביעות של משפחות אלה, כי אז יכולים היינו להצביע על הישגים גדולים יותר.

המבצע הגדול והמקורי היה בנסיון לקלוט קבוצת משפחות מעולי קוצ'ין שבהודו, שמנו יחד 100 נפשות. העליה הזאת העמידה אותנו בפני בעיות חדשות, שלא ידענו אותן קודם, כבעיה הדתית, למשל. אך התלהבותם הציונית, הפשוטה והכנה, ותרבותם הפנימית של עולים אלה עוררו בנו תקווה, כי ייקלטו בחיי קומונה. מוסדות המשק הלכו לקראתם עד קצה הגבול האפשרי, בתנאים הנתונים. ומעל לכולנו עשו ילדינו למען

קליטתם. נפשם נקשרה בילדים השחרחרים-החינניים והם הקיפום אהבה זכה ועזה.

במשך השנתיים שהקבוצה שהתה במשק בשלימותה נוצרו קשרים חזקים ביניהם לבין חברי המקום, אך לא חזקים כדי להתמודד עם הרגלי עבר, עם מושגים ותרבות חיים מתקופות ועולמות שונים משלנו. ביום שנתחלקה הקבוצה לשניים, ועשר משפחות עברו מאתנו למושב קוצ'יני דתי, ראינו את העוזבים כשעיניהם זולגות דמעות. שש המשפחות שנשארו, נשתרשו ונתמזגו בחיי המקום והיו לחברים טובים ואהובים על הכל.

גלי העליה הסוערים מארצות אירופה המזרחית הגיעו גם אל חופינו. עוד מוקדם, כמובן, לעסוק בסיכומים. עוד המבחן הראשי לפנינו, אך זו הפעם הראשונה שהמשק נעזר במאמצי הקליטה ע"י המוסדות באופן רציני, אם כי רובו של העול הכספי הכרוך בקליטה עומס גם עתה על שכמנו. הבתים המיועדים לעולים, המוקמים והולכים בקצב מהיר, עדות הם לכוננות הגדולה של המשק להוסיף ולקלוט, למזג ולהשריש.

הקליטה של השנים האחרונות, אם כי לא קיימה את כל התקוות שתלינו בה, איפשרה לנו להמשיך כמשק גדול וכחברה גדולה, גם אחרי הפילוג. ולמרות הכשלונות — אין מאזנה שלילי. הן היא שסייעה בידינו להתאושש ולגבור על מכת הפילוג. במידה שנהיה מצויידים באפשרויות שיכון משובחות יותר מקודם, אפשר שגם התוצאות הבאות של מאמצי הקליטה בעתיד, תהיינה טובות יותר. כי גם להבא לא נחדל מלקוות לתוספת כוח מהחוץ ולא נרפה מלהיאבק על נפש העולה והבא בשערינו, אם מחוץ לגבולות המדינה ואם ממשכנות אשר בתוך המדינה.

תכנון ובנין

שרידים של יסודות הרוסים, המזדקרים עדיין בפינות שונות של המחנה, מעידים על בנינים שהיו ונעקרו ממקומם — סמל וזכר לתקופה עגומה, שהתגברנו עליה. אך שלדי הבניינים החדשים, המוקמים והולכים בקצב מהיר בתחום שיכון הוותיקים ובאזורים אחרים רומזים לעתיד, מעידים על תכונת בנייה גדולה ומבשרים כי מטרות שהצבנו לעצמנו מתגשמות והולכות.

מחנה גבעת-חיים, דמותו נשתנתה מאד מאז עיבוד תכניתו הראשונה, וממדיו גדלו בהרבה. משטח של 70 דונם, המכוונים לישוב של 50 משפחות, הגענו דרך גלגולים רבים לתיכון נקודה, ששטחה כ-600 דונם והיא נועדה לענות לצרכי ישוב של כ-3000 נפשות.

עובדת קיומם של שני חלקי מחנה, הוותיק והחדש, שהחורשה והכביש הישן חוצים ביניהם, מכבידה באורח טבעי על תכנון כולל של נקודת ישובנו. הדמות החצוייה, מבחינה פיסית-טופוגרפית, של ישובנו לא תשתנה ולא תשתפר, עד אם יושלם ביצועה של התכנית החדשה, המביאה בחשבון את העתקת המרכז — בית-האוכל, בית-התרבות, המחסן, המכבסה וכו' — לתחומי השטח החדש.

עיצוב דמותו החדשה של ישובנו החל עם סיומה של מלחמת השחרור והרחבת גבולות הנקודה לצד מזרח. פרצנו אל הגבעה בקצב בנייה סוער — לילדים, לחברים — ובאזורים אחרים — לצרכי המשק החקלאי והתעשייתי המתרחב. אך הפילוג שיתק את הפעלתנות הבונה והיוצרת, ולא זו בלבד שהפסיק את כל פעילותנו בתחום הבנייה, אלא הטיל מומים

גם במחנה הישן. בעקבותיו נשתררה עזובה רבה במחנה כולו. במקום בניינים שנעקרו נשארו כתמי שממה; מיבני מגורים או שירותים, שנשארו בבעלותו הזמנית של החלק הפורש, סביבתם לא טופחה ויד העזובה וההזנחה היתה בהם. המחנה המטופח ומרהיב העין לפני שיווע לשיקום ולתיקון חזותו.

ההתאוששות לא איחרה אמנם לבוא, אך התקדמה בצעדים איטיים מדי. שוב חזרנו להיות ישוב בונה. תחילה הוספנו את ההכרחי ביותר. הדאגה לענפי המשק קדמה, מחמת חוסר אמצעים, לשיפור תנאיהם של החברים. הוספנו מיבנים גדולים ללול, לברווזיה, לרפת. ב"מהדרין" נבנו בתי באר ונוצקה בריכת אספלט גדולה. במקום צריף המרפאה הישן והרעוע קם בנין יפה, מרווח ומשוכלל.

למרות המחסור בתקציב לא משכנו ידנו גם משיפורים ותוספות במיבנים לחברים וילדים. לרבות מהדירות הישנות, החסרות שירותים, הוספנו חדרי שירות, ובתחום בית-הספר הקימונו בית שיכון לכיתה כוללת, והננו ממשיכים בבניית כיתות אחרות. עתה אנו עומדים בתוך תנופת בנייה חדשה והקמת 24 יחידות דיור לעולים. עם הקמת חדרי השירות, שאנו עומדים להוסיף לדירות החברים, נגשים את המטרה שהקצבנו לעצמנו: שירותים לכל דירה בבנין.

נסיון של 25 שנה בבניית הפיסית של נקודת הישוב מלמד, כי כל תכנית איננה אלא מסגרת והנחייה בלבד, והיא טעונה בדיקה מתמדת והסתגלות למציאות המשתנה על צרכיה ודרישותיה. מסגרת תכניתית זו ישנה בידינו ולפיה נפעל. אך עלינו להוסיף ולהשקיע מחשבה רבה בבעיות תכנון ובנין הישוב, שהוא תהליך דינמי ובלתי-פוסק.

גבעת-חיים

הק. המאוחד

בה"ח
גת

ברנזידה

ארלם, הפועל

לרל

פרדס א

תכנית המחנה

ק. א. 4000 = 1

קיים
בעתיד
דרכים
בבניה

מגדל המים

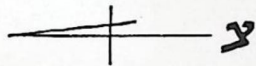
חדר האוכל

בריכת השחייה

בית הספר

מגרש כדורגל

רפת

במעלה ההתפתחות

על סף מחצית היובל לקיומנו רשאים אנו לומר בביטחה, כי המשבר שפקד אותנו עם תהליך הפילוג ולאחריו, ושנמשך כ-7-8 שנים כבר מאחורינו הוא. עתה רשאים ענו לצפות פני הבאות ברוח טובה יותר ובמידה מסוימת של אופטימיות.

מעולם לא נתברכנו בתנאים התיישבותיים טובים. מכסת האדמה שהוקצבה לנו בראשית התיישבותנו היתה זעומה ומפוצלת לשני חלקים; מקורות המים שבשטחים אלה היו דלים יותר מהמקורות אשר בשטחי שכנינו ממערב וממזרח; היד הקמוצה בהגשת התקציב ההתיישבותי, מאורעות תרצ"ו ותרצ"ח ולאחריהם המלחמה — בלמו את מידת ההתקדמות, שהיתה אפשרית אפילו בתנאים המוגבלים שלנו. צירופי השטחים, שנעשו במשך השנים, נסתכמו בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה בקצת למעלה מ-2000 דונם, כולל שטח הנקודה. מכאן אפשר ללמוד, מה צרה ומה כובלת היתה המסגרת שהיינו נתונים בה, אם כי עפ"י מספר חבריו ונפשותיו היה ישובנו גדול הישובים הקיבוציים באיזור. מום זה בגופנו תוקן בעקבות הפילוג, עם תוספות הקרקע שניתנו למשקים שנפרדו. הרחבת שטח האדמה שברשותנו לכדי ארבעת אלפים דונם ומעלה, יצרה בסיס קרקעי תקין להתפתחותנו המשקית.

בסיס קרקעי זה, על אף פיצולו ל-5 חלקים, פתח סיכויים לפיתוח משק מעורב נורמלי, שיהא הולם את הצרכים של ישוב בן 150 משפחות מתישבים, אילו הועמדו לרשותנו גם האמצעים הכספיים וגם הכלים הדרושים להתפתחות מהירה. אך למעשה הועמדנו בפני בעיות וקשיים

התיישבותיים של ישוב צעיר ומתחיל, מבלי שיימסרו לרשותנו אותם האמצעים הניתנים בדרך כלל לישוב צעיר ע"י המוסדות המיישבים. השאיפה המובנת להדביק בהתישבות את אשר הפסדנו ע"י הפילוג הניעה אותנו לפעולות שיקום מזורזות וגררה עמה תקלות מקצועיות קשות ובעקבותיהן — הפסד כספי ניכר. מאידך, חייבה הפעולה המזורזת מציאת אשראי להשקעות. וכיוון שהמוסדות לא סיפקוהו בתנאים התיישבותיים מניחים את הדעת אלא באופן חלקי, הושג החסר בצורת אשראי להון חוזר וברבית גבוהה. נוסף על כך הפכנו בעלי חוב לגבי החלק שפרש, אשר לקח אתו את כל המגיע לו, לפי אחוזה, באינוונטר חי ודומם ובמיבנים

שכנו ותיקים

הניתנים להעברה, אך בעד המיבנים שאינם ברי-העברה, ושבחלקם היו חסרי ערך משקיכלכלי כלשהו, היינו צריכים להתחייב בתשלום, ואף להתחיל מיד בפרעוננו.

אף בתנאים תקינים קיים מרחק מסויים מהנחת היסוד לענפי משק חקלאיים, עד הגיעם כדי אפשרות לפרנס את עובדיהם. מרחק זה היא הבקעה שגרעונות, פיגורי תשלום וכשלונות כספיים למיניהם מתגדרים בה. על פני מרחק זה אין גושרים אלא ע"י שאיבת אמצעים להשקעות ממקורות מימון נוחים וארוכי מועד. ומקורות כאלה לא נפתחו לפנינו אלא בצמצום רב. אם נצרף, איפוא, לעובדה זו את כל הגורמים האחרים — שכבר הוזכרו לעיל — שפעלו והשפיעו בתהליך חידוש המשק ופיתוחו לאחר הפילוג, יובנו הקשיים המשקיים-כלכליים-כספיים, שבהם התלבט הציבור שלנו בחמש השנים האחרונות.

דרוש היה מאמץ רב מצד החברים במעשה היצירה וגם בהידוק החגורה לגבי צרכי קיום אלמנטריים, כדי לעבור את הגשר אל החוף האחר, הטוב יותר. והחברה עמדה במבחן. על אף הזעזוע והסבל נשארה יציבה. לא זו בלבד שלא היו עזיבות מקרב החברים הותיקים, אלא אף נעשו מאמצים נישנים וחוזרים כדי להרחיב את המסגרת החברתית הן ע"י קליטת עלייה, מצפון אפריקה ומהודו, והן בדרך של הצמדת ילדים מהחוץ וקליטת חברות נוער. ההצלחה לא עמדה אמנם ביחס שווה למאמצים — תופעה שהיא משותפת לכל התנועה הקיבוצית בתקופה הזאת, — ובכ"ז היו גם תוצאות חיוביות ומעודדות, גם מקרב העולים המבוגרים שנשארו בתוכנו וגם מבין הילדים המוצמדים לבית-הספר, המעמיקים את שרשיהם בביתנו. העומס הכבד שנטלנו על עצמנו, ההסתפקות במועט בתקופת המצוקה והזמן עצמו — חוללו אט-אט את השינוי הטובה, שאנו מתחילים לחוש בו בעת האחרונה. לכן לא נפריז אם נאמר, כי המעבר הקשה ביותר בדרך להתפתחות העולה והבלתי-מופרעת מאחורינו הוא.

המשק לענפיו אנו מעבדים כיום למעלה מ-8000 דונם, מהם 4132 דונם שהם בבעלותנו בעמק-חפר, והשאר הוא בגדר אדמה חכורה בנגב. למעלה מ-2500 דונם בסביבתנו הקרובה, כולל הנקודה, נתונים לעיבוד אינטנסיבי. מגמתנו היא, להביא בזמן הקרוב תחת השקאה את כל השטחים אשר מסביבנו, גם אלה אשר ב"מרץ" וקקון. כ-200 דונם מהמטע שניטעו ב-5 השנים האחרונות — כרם, שזיפים ובננות — כבר יצאו משלב של השקעה והופכים לענפים מפרנסים. עליהם יש להוסיף את הכרם הישן, העומד עדיין בפרינו ומטע עצי הפרי הישן. נוסף לפרדס בן 70 ד', הישן ונושא הפרי, ניטע פרדס צעיר על שטח של 200 דונם. ענף הבננות שהוחל בו מלפני שנתיים זכה בהצלחה ועתה הננו מתכווננים להגדילו עד 100 ד'. התכנית היא, להפוך את כל השטח של 1160 דונם ב"מהדרין" לאדמת מטע רצוף מכל המינים (כרם, פרדס, בננות, סובטרופיים, תפוחים, שזיפים וכד').

גם בענפי החצר מורגשת עליה בהתפתחות. הרפת עומדת כעת על 100 פרות חולבות. מתוך הגידול העצמי נגיע בקרוב לאחר ברירה מסויימת ל-120 חולבות. עליהן יש להוסיף גם את גידול העגלים לבשר. תנובת החלב הממוצעת לפרה עלתה מאד בשנתיים האחרונות, ובעיקר השנה. הברווזיה שימשה במשך כל השנים ענף מרכזי מכניס. רנטביליותה עלתה בשנתיים האחרונות, ואנו מספקים עתה 140 טונות בשר לשנה. קיימת אפשרות להרחבת הענף הזה אלא שהיא מותנית בהקמת מיבנים נוספים. לעומתה לא תפש בעבר הלול מקום נכבד במשקנו, ונסיונו לפני שנתיים לשקמו נכשל. אך השנה הוא מראה סימני הבראה ומגמה לרנטביליות. המיבנים הקיימים מבטיחים שיכון ל-7500 מטילות.

בענפי השדה משתפרת והולכת שיטת העיבוד. המחסור בכלים מתאימים לעיבוד, שהיה מורגש ביותר בשנים האחרונות וגרם לתקלות רבות, מצא את תיקונו החלקי ע"י רכישת כלים בסכום ניכר למדי. המגמה היא, להגיע בעתיד הלא רחוק לאפשרות של הבטחת הכלים הדרושים לעיבוד המתאים. הנטיה החיובית הזאת בהתפתחות הענפים הקיימים והמגמה להמשיך בפעולות הפיתוח, הן אמנם נתונים אובייקטיביים מבחינה משקית ורצוניים מבחינה חברתית, אולם מידת התגשמותן במציאות מותנית בעתיד כבעבר גם בגורמי חוץ, כגון אשראי התיישבותי מתאים, לגבי מה שצריך לעשות, והקלת עול החובות האוכל כל חלקה טובה, לגבי מה שכבר נעשה. כמובן, שאין לשכוח גם את התנאי הנוסף — אם נדע

מעולם החי

ללמוד מנסיון העבר ונשכיל לכלכל את מעשינו בזהירות ובתכנון. על ענפי הפרנסה היסודיים במשקנו יש למנות גם את ענף מכונות המשא, המשולב במסגרת קואופרטיבית רחבה יותר, את החבתניה, שהיא מפעל יחיד במינו בארץ ומספק חביות לבתי-החרושת למיצים, ואת גדול מפעלינו, "גת", המשותף לנו ולמשק שפרש מאתנו ומשמש משען כלכלי יסודי לשני המשקים גם יחד.

בית-החרושת "גת" נתון בתהליך מתמיד של התרחבות והתקדמות. מחזור-רנטו בשנת הכספים 1955/56 הגיע ל-1,800,000 ל"י. למעלה משליש התוצרת מיוצא לחו"ל. לפי היקף הייצוא עומדת "גת" במקום השלישי בהתאגדות בעלי החרושת למוצרי הדר. מספר ימי העבודה הגיע בשנה האחרונה ל-24,000. המפעל הגיש לממשלה תוכנית פיתוח המסתכמת ב-1,200,000 ל"י להשקעות חדשות. התוכנית תבוצע בשני שלבים, שהראשון בהם כבר נמצא בתהליך של הגשמה. הממשלה משתתפת במימון שלב זה בסך 273,000 ל"י במזומנים ו-120,000 מהשילומים. במסגרת תוכנית זו חודש חלק מן הציוד, נוספו מכונות חדישות והוקמו מיבנים שונים, ביניהם בריכת אגירה וקירור. על התקדמותו הרבה של המפעל תעיד העובדה, כי אעפ"י שכמות הפרי שעמדה השנה לרשות בתי-החרושת למוצרי הדר הגיעה רק לשני שלישים מזו של אשתקד, הצליח ביה"ח שלנו להעלות את כמות ייצואו על זו של השנה שעברה. הישג זה בא לו הודות להגדלת ייצורם של מוצרים, המצריכים כמות פרי מועטה ביחס, ואילו תמורתם במטבע זר גבוהה. בין המוצרים הללו ישנו גם מוצר חדש, המצאת "גת", שהצלחתו הבלתי-רגילה בשוקי חו"ל הניעה את התאגדות בתי החרושת לפרי הדר לקנות מאתנו את הפטנט תמורת תשלום חד-פעמי.

המסיימים את ביה"ס אלא מתי מעט והשירות הצבאי הממושך, המחזיק את הבנים מחוץ לבית, הרחיק את מועד השתלבותם בעול המשק.

עתה כבר החלו להתרכז בני המחוזים הראשונים בבית, ורישומם בחברה ובעבודה כבר ניכר. מעתה ואילך יעלה כוחם מדי שנה בשנה ובעלייתם נתעלה כולנו.

על סף יובל העשרים היכה בנו הרעם, והאילן רב השרשים נזדעזע ונגזר לשניים. עתה, על סף יובל העשרים וחמש דומה, כי גברנו על המשבר ויצאנו מן השפל. שוב נזדקפה הקומה, וממצפה החג אנו צופים עתידות בעין בהירה ובלב בוטח.

ב יום חג

בטרם נסיים סקירה חטופה זו נוסיף עוד מלים אחדות על משק המים. בעיית המים באיזורנו החריפה בזמן האחרון בשל תופעת ההמלחה של מי הבארות. המחייבת הפחתה רצינית במידת השאיבה מן הבארות הקיימות והזדקקות לאספקת מים באמצעות חברת "מקורות".

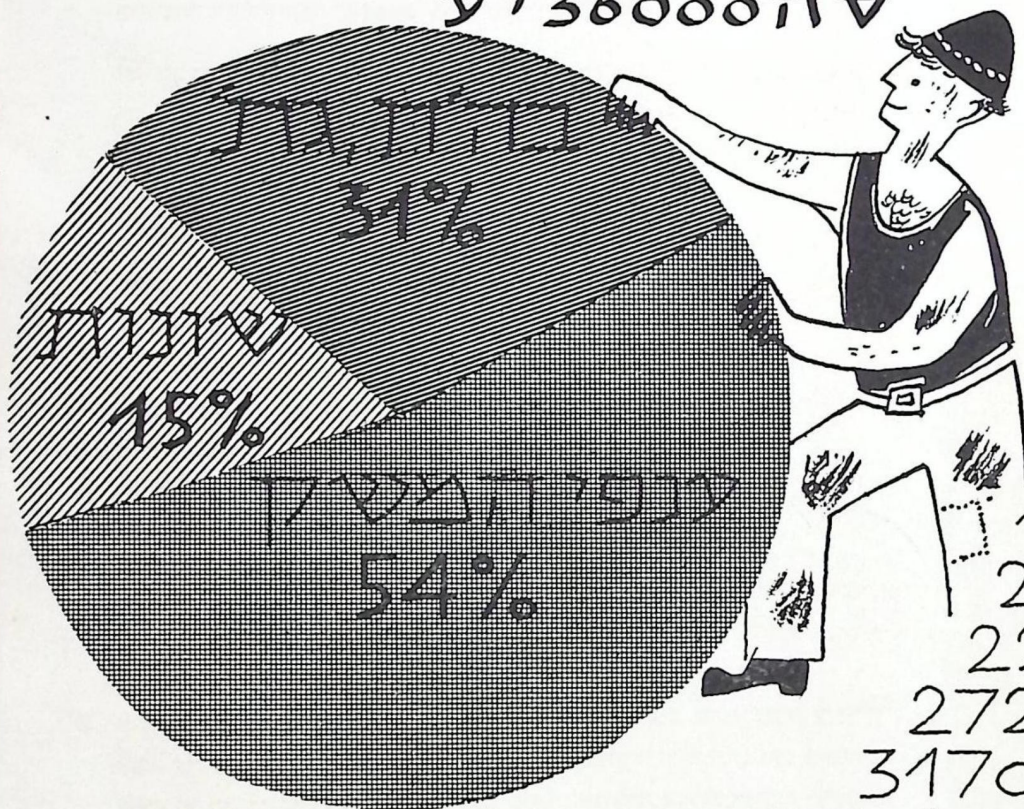
אם כי משק המים שלנו לא השביענו נחת מעולם, בשל מיעוט התפוקה של בארותינו, אין במצבנו כדי לעורר דאגה כלשהי, מבחינת אספקת תצרוכתנו במים. אעפ"כ עלינו לגלות ערות כלפי התוכניות השונות הרווחות באיזור. אין ספק, כי יש לחתור לפתרון משותף לאיזור כולו, ע"י העמדת כל כמות המים שבאיזור ברשות איזורית אחת, המחלקת אותם ואחראית לסיפוק צרכי כל המשקים. אולם נראה, כי השגיאה שנעשתה בשעתה ביחס לחלוקת אדמות קובאני, שכבר דובר עליה בפרקים קודמים, עומדת להישנות עתה עם הסדר בעיות המים. במקום פתרון רציונלי, כולל ואיזורי, דוגלים רבים באוטונומיה של כל משק ומשק על בארותיו, דבר שעלול להביא במרוצת הזמן לסיבוכים נוספים ולהוצאות מרובות.

★

התבהרות הסיכויים המעודדים לקראת הימים הבאים אינה נעוצה בנתונים המשקיים בלבד. עיקרה במגמת ההתפתחות החברתית, שמקורה בעלית הדור הצעיר בתוכנו כגורם רציני במשק ובחברה, בהשתלבו בתוך כל שטחי החיים כשותף לנשיאה בעול ובאחריות. פרק זמן זה, בו מגיע המשק לגיל של מחצית היובל, הוא גם תקופת התבגרותם של הבנים והצטרפותם לחברות בו, בממדים עולים מדי שנה בשנה, ועובדה זו נוסכת בנו הרגשת בטחון לקראת העתיד. בחמש השנים שחלפו לא מנו עדיין המחזוריים

חלוקת ימי עבודה בענפי ההכנסה בשנת 1956

סה"כ 36000 ל"ע

252 ל"ע

840

1000

1050

1323

1470

1625

1811

1873

2130

2280

2723

3170

3260

11424

בננות

כותנה

פרדס

בוטנים

לול

חבתניה

ארגזים

קואופ.

מספוא

פלחה

רפת

עב. חוץ

מעעים

גן ירק

ברוזיה

בהח, גת'

פני החברה

חברת גבעת-חיים, כפי שהיא ניצבת עתה לעינינו, בשנת היובל, היא מן המגוונות ביותר מבחינת מקורותיה התרבותיים, מוצאיה הגיאוגרפיים ומבנה גיליה. והגיוון ברכה בו וגם חולשה. כאשר הכוח המלכד הוא רב, והחלקים מתמזגים ומוסיפים מייחודם אל המשותף, מתעשרת החברה כולה ומתעלה כל חלק בה. אך כאשר תהליך ההתמזגות הוא אטי, כאשר הגרעינים הוותיקים, המושרשים, קובעי הדמות ומתווי הדרך עיפו בעומס כי רב, וכוחם לשמש לגבי השכבות והשבטים שמקרב באו מרכז מבוכל ומהתך אינו עומד ביחס שווה לצורך, הרי שהגיוון החברתי והתרבותי, על בליל המושגים והערכים הכרוכים בו, עשוי להחליש — ולו אפילו באופן זמני — את ליכודה הפנימי של החברה וכוח עמידתה.

ואכן, לעשות את עובדת הגיוון והשוני מקור של כוח נוסף, להתגבר על החולשות הצפונות בה — הוא מן המשימות הראשיות של הימים שיבואו.

800 איש לערך, אנו מונים היום, ומספר החברים בהם כמספר הילדים: 320 חברים כנגד קרוב ל-320 ילדים. היתר מצטרף ממועמדים, זמניים, ילדי-חוץ והורים. נמצא, כי כל משפחה בתוכנו יש לה מספר ממוצע של שני ילדים. אך למעשה גבוה יותר הממוצע למשפחה, שכן נמצאים בתוכנו כ-50 רווקים, רובם בני המשק וחברים צעירים שהצטרפו מהחוץ. בהשוואה למשקים אחרים הננו ישוב ברוך-ילדים. ויש לעובדה זו משמעות כלכלית וחברתית.

ישובנו גדל מאז הפילוג ב-72 חברים (בלי מועמדים ועולים). הגידול מהווה כ-30% ממספרנו הכולל למחרת הפילוג. חלק ניכר מגידול זה בא

לנו מקבלת בני המשק לחברות. ממקור זה של עליה פנימית עשויים להתווסף אלינו בתקופת 10 השנים הקרובות כ-200 חברים ומעלה — תוספת שתשנה את פני החברה מיסודה. מן הראוי לציין, כי עד כה לא היו לנו עזיבות מבני המשק ורק מעטים מאד עברו למשקים אחרים. חברתנו נתברכה בכך, שאינה יודעת את התופעה של עזיבה ע"י חברים ותיקים. העזיבות שנתרחשו — מבין העולים החדשים באו, בתקופת השנים הראשונות לקליטתם. אף תהליך הפילוג לא גרר עמו שום מקרה של עזיבה, לא לפניו ולא לאחריו.

מבחינת הוותק במקום, מהווים החברים החדשים ובני המשק שאושרו כחברים — כשליש מכלל החברים; שני שלישים מכלל החברה נמצאים אתנו מ-5 שנים ועד ל-25 שנה ומעלה. ישנם בתוכנו 39 חברים, שהיו בין ראשוני העולים על הקרקע לפני 25 שנה. מספר החברים, שהוותק שלהם הוא 20 שנה ויותר, מגיע ל-100 ומעלה. קו הגבול מבחינת המיזוג החברתי הפנימי הוא נוח מאד. אין להבחין עוד מי הוא הנמצא במקום 5, 10 או 20 שנה. נדמה, כי המחיצה הבולטת בין ותיק וחדש משתרעת בערך לאורך תקופת הפילוג. רק אלה שהצטרפו לאחר הפילוג עודם — ולא כולם — מורגשים ומרגישים עצמם בבחינת „חדשים“. הוא הדין ביחס למוצא. שוב אין להבחין עוד במקורו התרבותי-גיאוגרפי של החבר, אם ממרכז אירופה הוא או ממזרח.

לפי המספרים שבידינו ישנם אתנו 124 חברים מארצות מרכז אירופה, לעומת 112 ממזרח-אירופה. אולם המונח „מרכז אירופה“ כולל גם 48 יוצאי צ'כוסלובקיה, שחלק מהם באו מאזוריה המזרחיים של מדינה זו (סלובקיה ורוסיה הקרפטית). אם ננכה אותם, איפוא, מהסך-הכל של

8
יוצאי מרכז אירופה, יסתבר לנו כי מרכזה ומזרחה של יבשת אירופה מיוצגים במידה שווה בחברתנו. אפשר, כי תכונה זו בהרכבנו החברתי — האיזון המספרי בין מקורות המוצא, שנתהווה בלא כוונה תחילה — הוא מקווי האופי, שהשפיעו על דמותה הפנימית וייחודה של חברתנו. אנו מונים 57 חברים בני הארץ, קצתם ילדי הארץ שהצטרפו אלינו — והם בודדים — ועיקרם ילדי המשק שעלו לחברות.

המושג „ארצות מוצא“ מציין לגבי החברה שלנו לא רק חינוך, תנועת נוער, שפת אם, השכלה ודרך בהכשרה אלא גם ו ת ק במשק, כי בתקופות שונות קלטנו מארצות שונות. הקבוצה הראשונה מרומניה. יוצאי „השומר הצעיר“, עלתה ארצה 5—7 שנים לפני עלייתנו על הקרקע. הקבוצה השניה, יוצאי „תכלת לבן“ שבצ'כיה ואוסטריה, עלייתה החלה משנת 1929. השלישית היתה קבוצה מהחלוץ הפולני והרביעית מגרמניה — אחרי עלייתו של היטלר לשלטון. אליהם נצטרפה ב־1946 עוד קבוצה מאירופה — יוצאי הונגריה. מאז לא זכינו עוד בעליה מאורגנת מארצות אירופה (בודדים הגיעו בכל הזמנים). את מקומה של אירופה כמקור יניקה החלו למלא בשנים האחרונות — צפון אפריקה וקוצ'ין שבהודו.

על אף היות החברה של גבעת־חיים מגוונת ומורכבת מיוצאי ארצות רבות, לא ידעה מעולם כל ניגוד בתוכה על יסוד של שוני במוצא, ברמה תרבותית והרגלי חיים. בשנים האחרונות, עם בואם של עולי קוצ'ין שבהודו, נשתבץ גון חדש לחלוטין ברקמה החברתית שלנו — טיפוס האדם היהודי, שתהליך הסקולריזציה של החיים היהודיים לא הגיע אליו, ושתודעתו היהודית יונקת ממקורות דתיים בלבד. וטבעי היה, כי הפגישה הזו עם הטיפוס של היהודי הנידח בהודו יעורר ספקות, קשיים

ואף חשדנות הדדית. אך אף בשטח זה מורגשת השפעתה הברוכה של שותפות החיים הקיבוצית. החברה, כדרכה תמיד, גילתה הבנה מרובה לצרכים הדתיים של העולים האלה, ואילו הם פתחו את לבם לקליטת ההשפעות הנושבות אליו מהחיים החדשים.

אשר לסולם הגילים אין אנו צריכים להזדקק למספרים, כדי לעמוד על העובדה שרוב רובם של חברינו עברו את גיל ה־40 ומתקרבים לשנת ה־50 בחייהם. בני ה־30—40 אינם אלא מיעוט בתוכנו. הבנים שהצטרפו כחברים למשק גילם נע בין 18—25. נמצא, שאנו חסרים שלב חשוב מאד בסולם הגילים: בני 25—30, אך גם בני ה־30—35 אינם מצויים בקרבנו אלא במספר מועט מאד. ליקוי זה ניכר יפה במבנה החברתי שלנו, אלא שלמעשה כבר המשבר הזה מאחורינו. הוא היה בשיאו לפני 4—5 שנים, כאשר בדרך כלל חסרים היינו חברים צעירים. מאז מצטרף אלינו שנה שנה מחזור חדש של חברים צעירים ותוספת זו, השנתית, סותמת לאט את החללים, ומבטיחה את עתידו של המשק יותר מאשר קליטת העליה בתנאים הנוכחיים.

גם בימי חג אלה אנו קולטים שוב מחזור של בני י"ב כחברים למשק. עם הצטרפותם נגיע ל־60 חברים מבני המשק. חציים עודם משרתים בצבא וחציים השני כבר עושים במלאכה ובעבודת שדה. לפי שעה רק תשעה מבני המשק ייסדו משפחות, ולהם שמונה ילדים — דור שלישי לחברה זו, לבית זה.

בנינו שעלו לחברות מעורים בחיי המשק, וכבר הם ממלאים תפקידים אחראיים בענפים ובמקומות עבודה שונים. הם מטי השכם הצעירים ואבני היסוד החדשות. ולכשיגדל מספרם בשנים הקרובות — יהיו הם מסד הבנין ונושאי העתיד.

18 ארצות מוצא

ד'ה 320 חברים

גרמניה 31
צ'כיה 48
אוסטריה 22
הונגריה 20

צרפת 2
יוגוסלביה 1

מרכז
אירופה 112

ישראל 57
בני משק וילידי הארץ

אסטוניה 7
לוצה 2
לטביה 3

רוסיה 9
פולין 15

רומניה 21

בולגריה 1

מזרח

אירופה 124

אלזיר 4
צוריק 7

מצרים 1

הודו 14

אפריקה

ואסיה 27

אורחות חינוך

פסיעות ראשונות בדרך החינוך צעדנו עוד בתקופת ה"בראשית" בחיפה, עם הולדת הילדים הראשונים, בשנת 1929. באוקטובר 1933 הוקם בית הילדים הראשון במקום ההתישבות הקבוע שכלל חדרי תינוקות, פעוטים וגן. בהגיע הילדים הראשונים לגיל בית-הספר נאלצו לגלות למקום תורה — לחדרה ואחר כך לגבעת-ברנר ולעין-חרוד. רק ב-1938 נוסדו כיתות ראשונות של ביה"ס במקום, ומ-1942 החלה רציפות של מחזוריים היוצאים מדי שנה בשנה מהגן לביה"ס.

צעדים ראשונים אלה נתלו מצד אחד תום ראשונות ודבקות ביסודות המתהווים של החינוך המשותף, ומאידך לא נתעלו לדרגה של דרך מקורית, מבוררת ומתוכננת. לא הוקדשה מחשבה מספקת להכשרת מחנכים והמחזורים הראשונים חונכו ברובם על-ידי מורים שלא מחברי הקיבוץ, שהביאו אתם תפיסות פדגוגיות רחוקות ולא התאימו לתפקיד של מניחי היסוד לבי"ס קיבוצי ולחברת ילדים קיבוצית. ביה"ס שוכן במיבנים בלתי מתאימים, ותנאי חייהם של הילדים שנגזרו על פי שיגרת ההפרדה בין חדרי הלינה, הלימוד והסעודה הכבידו מאוד על יצירת הווייה חינוכית, ההולמת את דרכו של בי"ס קיבוצי. לעומת זה הלך גן-הילדים והתפתח בצעדים מאושרים. הגננות רובן היו חברות המקום וכבר למחזור הגננות הראשון של סמינר הקיבוצים נשלחה חברה להכשרה. הבתים התאימו בדרך כלל לצרכים וליסודות החינוכיים, ובגנים החלה להתרקם הווייה חינוכית יציבה.

במרצת השנים נתגוון נוף החינוך. לביה"ס זרמו מדי שנה מחזורים מלאים של ילדים. החלה הכשרת מורים, הופיעו ניצנים ראשונים של חיי חברה,

נסתמנו קווים של קביעות ויציבות. עם קום המדינה יצא ביה"ס למרחב. במשך שנה אחת נבנו 8 ביתני הכיתות במקומו הקבוע של ביה"ס, במגמה להמשיך בבנייה באותו קצב ולהשלים את הבתים הכוללים. והנה בתוך תהליך העליה וההתעצמות בא הפילוג.

פילוגה של חברת הילדים קדם לפילוג הקיבוץ — הפצע נפתח במקום הרגיש ביותר. חיי חברת הילדים נהרסו זמן רב לפני ההפרדה בחברה הבוגרת וחלוקת ביה"ס קדמה לחלוקת המשק. היתה זו מכה כבדה. שטח ביה"ס חולק לשניים, הכיתות נקטעו עד מחצית תלמידיהן ואחדות מהן נשארו ללא מורים. חברת הילדים רוסקה בעצם התהוותה. פרט לנזקים שנגרמו לנפשו של ביה"ס ולנפשם של הילדים, היו לפילוג גם תוצאות חמורות. מפאת מצבו של המשק נפסקה למשך שנים כל בנייה והכיתות נשארו בבדידותן, רחוקות ממרכזי חייהם של הילדים. הציוד של הכיתות, הספריות והמעבדות חולקו בין שני הגופים לפי מפתח שנקבע. חידושם והשלמתם הצריך, כמובן, זמן רב.

לאושרנו גילתה חברת הילדים הצעירה שלנו בגרות מפתיעה, והשכבה המתבגרת — ואלה היו מתי מעט — נחלצה למלאכת הביצור בדבקות רבה לערכי הקיבוץ המאוחד. כאן עמדה לנו לעזר תנועת בני הקיבוץ, שקמה בימים אלה של פילוג, וייסדה את החטיבה של בני הקיבוץ-המאוחד. כך היתה הירידה של ימי הפילוג מנוף לעלייתה המחודשת ולתחתיתה של חברת הילדים. תקופה זו מהווה ראשית תנופה גדולה בחברת הילדים ובתא החטיבה. מהימים המרים של הפילוג נטויה קשת דרוכה של עליה בפעילות, באחריות אישית ותנועתית. עוד בשנת הפילוג הוצמדה חברת ילדים-עולים אל שתיים מן הכיתות שנתרוקנו

קהל 400 הילדים, מבית התינוקות ועד כיתה י"ב — מבשר עתיד חשוב לגבעת-חיים של מחר. זהו קהל ער ושוקק, בעל כושר גבוה של חיים ופעולה, מלוכד למדי ונאמן. הילדים חיים במתח גבוה — גופני רוחני וחברתי. מעטים הכושלים והכשלונות.

נוף מעודד ללא ספק. אולם אסור לנו רק להתמוגג מנחת ולשכוח את התביעות הגדולות העולות אלינו ממפעל החינוך יום-יום.

מה שהושג עד כה הושג „בדרך נס“. כלומר, במאמץ עליון של מחנכים וחניכים, ולמרות תנאים מכבידים ביותר. יהינא תאריך חצי היובל אתחלתא לביצוע משימות מאוד דוחקות.

ראשונה — היווי בית לילד. ליכוד מרחב החיים שלו. בקרוב, כנראה, נזכה לשלושה בתים כוללים. אסור שתיווצר הפוגה בבנייה כה חיונית. נציב לנו כמטרה קרובה את מספר הבתים עד שמונה, מ"ב עד ט', עם חדרי אכילה בתוך בתיהם של הילדים.

במיוחד, ושנה אחרי כן נקלטו לשתי הכיתות העליונות בני „המחנות-העולים“, שהיו אחר כך למשקמי יד-חנה. במשך השנים היה תא החטיבה לאחד מהגדולים והפעילים בתנועה, השתלב בפעולות הארציות של החטיבה, גידל מתוכו מדריכים ואירגן את חייו הפנימיים, החמריים והתרבותיים, במידה רבה של עצמאות ואחריות.

עליה זו בחברת הילדים לוותה גם בליכוד חבר המחנכים. לצוות נצטרפו חברים בעלי הכשרה — אמנם לא בשיעור מספיק — וכה נתאפשר עיצוב דרכו של ביה"ס ע"י חבר מחנכים קבוע. בשיתוף עם חבר המחנכים בקיבוץ-המאוחד הונחו קווי יסוד לתכנית לימודים אחידה ולשיטת ההוראה. גני הילדים הורכבו על יסוד גילים מעורבים, והילדים רוכשים במסגרתם את ראשית הקריאה, הכתיבה והחשבון ועוברים לביה"ס בגיל 7, כמקובל ברוב בתי-הספר של הקיבוץ. רמת הלימודים עלתה. הספרייה והמעבדות צוידו במשך השנים האחרונות והכלים נשתכללו.

עם כינונו של החינוך הממלכתי עבר ביה"ס היסודי אל תחת חסותו של משרד החינוך. אולם המשרד משתתף אך בחלק מהוצאות ההוראה — מבין כ-20 מורים רק 8 מהם מקבלים את משכורתם מהמשרד ובשאר ההוצאות אין הוא משתתף כלל.

עברנו כברת דרך גדולה. שני עשורים ומעלה מפרידים בין הכיתות הראשונות, הצנועות, שבניהן היו פזורים על פני משקים שונים מחוסר תנאי לימוד בבית, לבין חצר בית-הספר של היום, המרווחת והשוקקת חיים, על בנייניה שבעין ובנייניה שבתוכנית, על מחנה התלמידים הגדול וציבור המחנכים הרב. אך העין הבוחנת את הדרך שהלכנו והמתרפקת על ההישגים, אינה רשאית להשתהות על העבר בלבד. ההישגים הפדגוגיים והארגוניים שהגענו אליהם, אינם צריכים להסתיר בפנינו את הצרכים שלא באו עדיין על סיפוקם ואת המשימות המצפות עדיין לביצוען.

הילדים לבתייהם

בית
הספר

גנון
גנים

בבוליים
פעוסים

תינוקות

339

317

267

427

260

226

213

132

204

96

56

52

89

129

65

45

42

29

60

54

11

10

17

34

45

1957

1956

1952

פילוג

1951

1946

פעילות אמנותית

פשטות הסגנון, חיפושים וגישושים ציינו את פעילותנו האמנותית לפני 25 שנה. הצגות פתיטיות היו אהובות על הקהל, שהיה נוטה להתרגש מהר. חברים שעסקו בכתיבת שירים נתנו בהם ביטוי לגעגועינו לעבר בארצות מוצאנו ולחלומותינו האידיאליסטיים על עתידנו. אהבנו לשמוע — מעל גבי תקליטים — יצירות צ'יקובסקי, גריג או ליסט בעלות אופי סנטימנטלי או פתיטי. יחסנו לאמנות היה בלתי יציב, והוא הושפע מחינוכנו בארצות המוצא.

מאז נשתנו תנאי חיינו, נשתנה הרקע התרבותי-החברתי ונשתנו המושגים על פעילות אמנותית. רוב החברים מהווים היום קהל פסיבי של צופים או שומעים ליצירותיהם של בודדים, הפועלים בשטחי אמנות שונים. בודדים אלה הגיעו לרמה רצינית הודות להתמסרותם העקשנית, אולם אף הם לא זנחו את עבודתם היום-יומית במשק — מלבד מקרה אחד יוצא מן הכלל.

מקרה בודד זה הוא בעל הבוטטרון ועושה הבובות הנפלא והידוע, סביבו מתרכז מפעם לפעם חוג שחקנים וקריינים מבין בני הנוער, והם מבצעים את הצגותיו בסיבובים בכל הארץ. זהו תיאטרון הבובות הקבוע היחיד בארץ ויצאו לו מוניטין גם בארצות הגולה.

ילדי גבעת-חיים התחנכו על הופעות הבוטטרון והן מהוות בשבילם חלק בלתי-נפרד מכל חג ומועד, ולרבות ילדי הארץ מזדהה המושג גבעת-חיים עם המושג: בוטטרון.

שלא כבוטטרון, מתפנים 12—15 חברי הלהקה הדרמטית לחזרות

שניה — הבראת קצב חייו של הילד, תכנון נכון של סדר יומו. תיקונים רבים מתבקשים כאן: יחס יותר נכון בין שעות מאמץ ושעות שינה ומנוחה, שילוב יותר אורגאני של העבודה הגופנית ביומו של הילד, הקלה כללית של העומס והשארית שעות משחק ופנאי.

ארגון ובינוי המרחב והזמן הם הרקע ההכרחי לעיצוב תוכן וסגנון. יצירת הרקע היא בידי החברה הקיבוצית, והיתר בידי המחנכים. אולם רק מחנכים שנבחרו מתוך הקיבוץ והוכשרו על ידו — ייצרו תוכן וסגנון קיבוצי. וכך אנו מגיעים למשימה השלישית, והראשונה בחשיבותה: הכשרת צוות מחנכים ראוי לתפקידו מבין חברינו.

כבודות המשימות, אך אין ספק שנוכל להן. מפעל החינוך תלוי בקיבוץ, אולם בחשבון סופי תלוי הקיבוץ בטיב החינוך הניתן לבניו. זו היא אמת ידועה לחברתנו. הישגי החינוך שלנו בהווה ובעתיד נשענים על חוש החינוך של הקיבוץ. הבה נחדד חוש זה ונפעילו לקראת המאות הבאות של ילדי גבעת-חיים.

מועד ראשון לחינוך

אחרי יום העבודה במשק. צעירים וקשישים התחברו יחד במפעל זה. והחברה כולה נהנית מפעילותם בהזדמנויות שונות ומעריכה את יכולתם. מסירותם מעשירה את חיי החברה ומעניקה לעושים עצמם סיפוק רב ותחום להתגלות והתפתחות אישית.

הופעה ארעית יותר וצמודה לחגים בלבד מהוות להקות המחול של חברים צעירים ונוער מקומי, בהדרכת אמנים מבחוץ. סגנון הולך ומשתנה בהתאם למדריכים המתחלפים. אך בדרך כלל קיימת מגמה להתפתחות מן הריקוד האבסטרקטי, בשנים הקודמות, אל יצירת סגנון של מחול-העם הישראלי.

יושבים בקרבנו מנגנים קבועים של התזמורת המאוחדת של הקיבוץ המאוחד והקיבוץ הארצי. היו זמנים וחברים אלה — יחד עם מנגנים מקומיים אחרים — הרבו להופיע בקונצרטים ביתיים למוסיקה קמרית. אך השינוי בהרכב הקהל, שבא עם השנים האחרונות, צמצם את הופעתם למקרים מיוחדים ולחגים. מאז ומתמיד שימש משקנו מרכז לפעילות מוסיקלית, וההצטרפות של כוחות צעירים אל חוג המבצעים הוותיקים נראית לנו כתופעה מעודדת ביותר. יש בתוכנו מנגנים כדי הרכב תזמורתי, והעובדה שיש בקרב הצעירים כוח אחד בולט מאד, עשוייה לסייע להעלאת הרמה המוסיקלית הכללית במקום.

שנים רבות היתה קיימת אצלנו מקהלה קבועה וטובה, אשר ליוותה את כל חגיגנו בהופעותיה. העדר מנצח קבוע השבית את פעולותיה לזמן מה. אולם בשנה האחרונה היא קמה לתחיה, בעזרת מנצח מהחוץ, ויש סיכויים שפעילותה המיוחדת לא תופסק מהר. הרכבה של המקהלה משקף

נאמנה את הרכב הגילים והמוצאים בישובנו. שניים מחבריה הצעירים נתקבלו כחברים במקהלת הקיבוץ-המאוחד.

שלושה צעירים ופסלים ישנם בתוכנו, והם אמנים בעלי סגנון מגובש, וכבר השתתפו בתערוכות שונות בארץ. תמונותיהם מקשטות חדרים רבים במשק והשפעתם ניכרת בגיבוש הטעם האמנותי של חברי המקום ושל הילדים אשר בו.

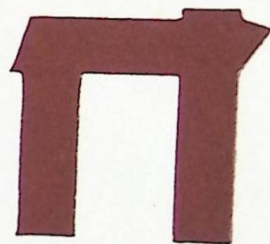
המשק שאף תמיד לעודד את היצירה האמנותית ולתת ליוצרינו תנאים טכניים נאותים לעבודתם. בכל זאת היו תקופות, ובעיקר בשנה האחרונה, שבגלל מצב החירום הכלכלי והמחסור בידים עובדות, לא שוחררו האמנים מעבודתם היום-יומית במשק למען יוכלו להתמסר ליצירתם. עם ההתבססות הכלכלית וקליטת עליה נרחבת נראית התקווה להבטחת תנאי יצירה הולמים לאמנינו, כמבוססת יותר מבעבר. בינתיים מתחנך על יד אמנים אלה דור חדש, אשר ציור, פיסול ומלאכה אמנותית משמשים לו ביטוי טבעי לרגש ולמחשבה.

המצוקות שפקדונו בחמש השנים האחרונות, המאבק הקשה על עצם הקיום הכלכלי, ריכוז כל היכולת הנפשית והמרץ הגופני בפיתוח משקי וביצירת מקורות קיום, הסיחו במידה לא מועטה את הדעת והנפש גם יחד מבעיות חברה וארגון ובלמו, כמובן, גם את יצר הפעילות התרבותית-אמנותית באורח קולקטיבי. אך עם ההתאוששות הכללית נראית עליה ניכרת ובולטת גם בתחום זה. אט-אט נוצרים מחדש דפוסי קבע לביטוי האמנותי, וההתעוררות הכללית בחברה לרגל חג יובלנו, עשוייה לשמש פרשת דרכים גם בתחום פעילותנו התרבותית-אמנותית.

דוד בן שלום
(הונזי)

ברתנו החוגגת את מחצית היובל לקיומה היא היום חטיבת אנשים חדשה בכמות ובאיכות. גרעין המייסדים, שזו לו כבר שנת השלושים ומעלה מיום עלייתו ארצה — שורותיו דללו ונתמעטו. אכלו בו עזיבות, חולי, נכות, ליאות ותשישות כוח. שרב, מחסור ועמל מפרך נתנו בו את אותותיהם.

גרעין זה קיים אמנם את מעמדו, את אחריותו וערותו כלפי ענייני החברה, אך הצטמק מאד מבחינה מספרית. חוויותיו הקולקטיביות, האחדות הפנימית שינקה ממקורות משותפים ועיצבה את דמותו הרוחנית שוב אינן משמשות עוד סימן ההיכר והייחוד של החברה כולה. שכן אין החברה, כפי שהיא כיום הזה, זהה עוד בהרכבה ובקלסטר פניה עם החברה הראשונית. מעשרות מעטות גדלה החברה, נתגוונה והגיעה למאות — והגידול לא צמח משורש אחד.

רסיסי גולה ושיירי תנועה, שעלו ונקלטו בתחנות דרך שונות וסוערות מאד, טרם מיזגו את נכסיהם הרוחניים-חברתיים לשלמות חברתית חדשה ובשלב גבוה יותר של התמזגות. והנה עלה ופרץ הדור הצעיר לתוך תהליכי המיזוג הבלתי-פוסקים ובלתי מושלמים — ראשוני הבנים והבנות, שעלו לחברות בחמש-שש השנים האחרונות, תחילה טפין-טפין, ואחר

כך בקילוח דקיק. לכן אין החברה, בת העשרים וחמש, מגובשת ואחידה יותר מרעותה הצעירה — החברה בת העשר. אדרבה, כל סימני התמורה הכבירה שחלו בהוויתו של הישוב, מאז עומדו על רגליו ועד לכינונה של המדינה העצמית, כלומר מימי הסלקציה החלוצית ועד לימי עליית ההמונים — נתקיימו ביתר עוצמה ובהלם אדיר יותר בתוך החברה הקיבוצית, המסוייגת בערכיה ובמטרותיה המתוחות.

זו הסיבה שעשרים וחמש השנים הללו, שחלפו בחיינו הקיבוציים, על זעזועיהם הרעיוניים, המדיניים, החברתיים והכלכליים לא עצרו כוח לייצב גביש חברתי, אשר זקן ובגר ונתכסה קליפות נוי נוקשות — לפי המשוער בראייה סטטית, החברה של גבעת-חיים, אשר תסתכל באספקלריה שלה עצמה ותתייצב ביום חג לפני ידידים וחברים-לדרך ולמאבק, תמצא את עצמה בגיל מחצית היובל צעירה יותר מגרעין המייסדים, תוססת יותר ופחות שלמה עם עצמה מאשר חבורת הותיקים. ומכאן יוכר בה, אם אין הבוסר מקהה שיני זקנים או מזדקנים שלפני עתם.

בשל תרכובת אנושית זו יוצאת החברה אל דרכה לקראת המחצית השניה של יובל החמישים, — כשהיא נושאת בידיה את גורלה וייעודה, כשכובד המסורת והוותק משמש לה אמנם קרקע גידול לשורשיה, אך אינו כופת אותה לדפוסי עבר חנוטים — זו חברה חדשה, תוססת ונאבקת, היוצאת לבקש את גאולתה ושלמותה, ומטען העבר לא יכריע את הכתף הצעירה.

